

PREOTULU ROMANU.

Diariu basericescu, scolasticu si literariu.

Buzele preotului voru pazi sciinti'a si lege
voru cercá din gur'a lui. Malachi'a c. II. v. 7.

EPISTOL'A PASTORALA

a P. S. S. PAUL JOSEF PALMA arhiepiscopu latinu
de Bucuresci — adresata Clerului si Poporului Diecesei
s'ale, cu ocasiunea paresemiloru a. c.

(Fine.)

Pe de alta parte, e fórte dreptu cá religiunea crestina
ne presinta, printre splendidele s'ale adevveruri, si misterii
necuprinse de mintea omenésca; dar' chiar' acest'a e ca-
racterulu celu mai invederatu alu originéi s'ale supr'anatu-
rali si divine, caracteru pre care baseríc'a catolica l'a ape-
ratu totu-de-a-un'a cu tarie, condemnându pre ori si cine
ar' cutezá se petrunda cu mintea omenésca sacr'a obscuri-
tate a augusteloru s'ale misterii. Alt'cum obscuritatea acest'a
nu e absoluta, ci numai relativa, intru cátu misteriiile con-
tienti unele adevveruri atátu de inalte faciá cu inteligentiele
create, de in modu naturalu nu potu fi cuprinse decâtu de
mintea nemarginita alui Domnedieu. — Precum in ordinea sen-
sibila lumin'a cea viua a sórelui, ce animaleloru de o po-
ternica vedere le face visibile tóte obiectele din universu,
nu póte fi sustienuta de ochiulu debilu alu animaleloru noc-
turne, silite a se retrage in intunecatele loru viziuni indata-
ce apare pre orizontu astrulu stralucitoriu, ast'feliu, observá
marele filosofu Aristotele, citatu de s. Toma de Aquino, si
in ordinea inteligibila suntu adevveruri atátu de luminóse,
incátu trecu preste capacitatea mintii omenesci care pentru
ace'a se are catra dênsele in acel'a-si raportu, in care se
afla ochiulu bufnitiei catra lumin'a sórelui. 1) Din faptulu

1) I. p. q. 1. a. 5 ad. 1.

asiadara, că misterele creștinismului sunt necuprinse de mintea noastră, nu se poate deduce fara numai negliobesce că ele sunt false, decât în acel'a-si timp nu se si demonstra cu evidentia, că sunt în contradicere cu principiile ratiunii naturale. Er' acest'a e cu nepotintia, adaoge s. Tom'a, fiindu că nepotându unu adeveru contradice altu adeveru, argumentele ce se producu împotriv'a credintei basate pe autoritatea infalibila alui Domnedieu, nu potu fi decâtu sofisme pre cari o logica luminata prea lesne le deslêga; ¹⁾ întocmai cum deslêga si argumentele acelea, ce se aducu spre sustinerea aceloru teorii, ce pe urma se afla că sunt false.

Este apoi unu faptu, care adeseori nu se considera, dar' care demonstra într'unu modu foarte claru necesitatea misteriilor în creștinismu. Faptulu acest'a este, că si în ordinulu naturalu sunt o multime de adeveruri atâtu de profunde si de ascunse, încâtu, prelânga toate cercetarile științifice ale ingeniurilor celoru mai puternice, pe deplinu nu se cunosc, si poate niciodata nu se va ajunge la cunoscintia loru cërta si sub totu respectulu deslusita. Cine cunósce d. e. cu sigurantia adeveratele cause ale vânturilor si ale cutremurilor de pamentu? Cine dintre invetiati a potutu petrunde vreodata cu mintea s'a pâna la sorgintea intrinseca a vietiei, si se ne scie spune în ce consista ea? Inse este de prisosu a lungi vorb'a; că-ci natur'a tota e plina de arcanes si de misterii, cari desî în sine nu trecu preste poterile unei inteligintie create, totusi, remânu că îngropate în întunecimi atâtu de dese, încâtu nu potu fi invinse de lumin'a cea slaba a mintii omenesci. Ce minune asiadara, că religiunea carea de obiectu are adeverulu divinu cum este elu în sine-si, adeca adeverulu nemarginitu, se aiba misterii necomprehensibile? Minune ar' fi decâtu dên's'a nu ar' avé asemenea misterii; ba împregiurarea acest'a de a nu le avé ar' fi chiar' unu semnu invederatu, că ea nu ar' fi altceva decâtu o superstitiune inventata de ómeni. Deci e evidentu că creștinismulu, că adeverata religiune de origine cu totul divina, nu poate se nu ne înfașisze misterii prea înalte si necuprinse de nici o minte creata. Si acest'a chiar' spre binele nostru. În

¹⁾ Ibid. a. 8, o.

adeveru, precum ne invétia acel'a-si s. doctoru „minimulu cunoscintiei lucrurilor celor mai inalte, este mai de doritu, decâtu cunoscinti'a cea mai sigura ce o ar' avé omulu despre lucrurile cele mai mici;“¹⁾ si cu dreptu cuvêntu, dupa-ce din cunoscerea acelor'a, fie si numai dupa singur'a loru esistintia, in ce consista minimulu cunoscintiei loru, omulu 'si pôte trage folósele cele mai mari. Pentru acé'a, descoperirea acestoru misterii din partea lui Domnedieu, cu tóte cá cuprinderea loru e preste mintea nóstra, a fostu unu actu plinu de indurare alu bunatatii s'ale celei nemarginite. Lucru in adeveru demnu de admiratiunea nóstra cea mai profunda! Credinti'a acestoru misterii, fórté efficace in ordinea prectica a moravuriloru, cum vomu avé ocaziune de a constată mai la vale, e impreunata cu speranti'a totu asiá de efficace, cá intr'o di, mintea nóstra, redicata si intarita prin lumin'a maririi ceresci, dreptu respata a vîrtutii, va avé, si déca nu de a cuprinde acelea-si misterii cum le cuprinde Domnedieu, dar' de a le contemplá desvelite; si intru acést'a consista ultim'a perfectiune si etern'a fericire.

Dîsesemu cu marele Aquinate, cá argumentele impotrivitóre credintiei alt'cev'a nu potu fi decâtu sofisme solubile, ce'a ce se dovedesce prea lamuritu prin esperinti'a a nóuesprediece vécuri. In totu decursulu acestui lungu periodu inimicii adeverului nu incetara a atacá religiunea crestina cu tóte armele pretinsei loru sciintie; inse in faci'a ei „*cumplite, cá (taberile) cele rënduite*“²⁾ dupace dadura lunei spectacolulu ridiculu de a se certá intre sine contr'adîcîndu-se si combatându-se pe schimbate, au trebuitu se parasésca in fuga rusínósa câmpulu de bătăe, lasându-si acolo imprasciate armele, cari adunate de sciinti'a cea adeverata, aliata fidela a religiunei, voru serví si ele acesteia spre a-si indepliní gloriósele s'ale invingeri. Vomu repetí dreptu-ace'a cu unu ilustru scriitoriu modernu, cá sciinti'a acést'a, stralucitóre prin lumin'a adeverului, va fi unu imnu ce omenimea 'lu va inaltíá Domnedieului sciintieloru, imnu a carui primu versetu voru fi cuvintele Psalmistului: „*marturiile t'ale*“ (va se dîca adeverurile descoperite de Domnedieu) *s'au incredintiatu fórté;*³⁾ ér' ultimulu versetu mar-

1) Ibid. a. 5. ad 1. — 2) Cant. 6 3. — 3) Ps. 92, 7.

turisiria facuta de unulu dintre cei mai mari invetiati, Sir John Hershell, care dîce: „cu câtu se largesce mai tare câmpulu sciintieloru, cu atât'a rezultatele loru favoréza mai multu crediatiele religióse, si cu atât'a mai multu demonstratiunile esistintiei eterne a unei inteligintie creatrice si atotupoternice devinu numeróse si neresturnabile. Geologii, matematicii, astronomii, toti si au adusu pétr'a loru la marele templu alu scientiei, templu redicatu lui Domnedieu insusi. Fie-care cucerire a scientiei e o proba nóua in favorulu esistintiei lui Domnedieu si a glorióseloru s'ale atribute.“¹⁾

Inse pentru indreptarea omului in actiunile s'ale nu e de ajunsu se i-se faca numai cunoscutu adevverulu, ci e de lipsa se i-se inspire si iubirea lui; si inca nu fie-ce iubire mai multu séu mai puçinu platonica, ci o iubire fórte reala si efectiva, prin care se póta invinge tóte cursele duşmáne, si tóte greutatile, ce l'ar' poté câtu de puçinu abate dela adevveru. Pusu in conditionile aceste, omulu devine in realitate dreptu si vêrtuosu; dupace omu dreptu este elu numai atunci cându, ingrozitu de faptele cele rele, se silesce cá actiunile s'ale se fie totu-de-a-un'a vrednice de o fiintia rationala, facuta dupa chipulu si asemenarea lui Domnedieu, bunatatea cea nemarginita. Si aci éraşi, câtu de frumosu nu ni se manifestéza tari'a religiunei crestine! Evangeli'a ne vorbesce despre Zacheu, mai marele vamesiloru²⁾ (ast'felu se numiáu cei ce scoteáu birurile publice), carele predominantu de lacomie se imbogatise, dar' nu fara fraude si nedreptatîri. Atunci inse cându Mantuitoriulu se indura de intra in cas'a lui, elu se sêmtî indata cuprinsu asia de tare de iubirea dreptatii si a compatimirii, de, schimbatu cu totulu in altu omu, disc: „*Éta jumătate din avuti'a mea, Dómne, o dáu seraciloru si de am nedreptatîtu pre cinev'a cu cev'a, întorcu impatratu.*“³⁾ Acest'a fû preludiulu ccloru ce se petrecura mai târdiu in lume. Némulu omenescu nu numai cà jaceá in intunereculu eroriloru, ci si putredia in viçiele cele mai detestabile. O parte apesá cu crudîme pre ce'alalta in sclavie, silindu-o prin batai si prin turmente se servésca capriciiloru, placeriloru si intereselor s'ale; incâtu

1) Di Giov. Apologet. Cat. — 2) Luc. 19, 2. — 3) Luc. 19, 8.

nici animalele cele mai abiecte n'au fostu tractate mai reu decum au fostu ómenii din partea altoru ómeni: egoismulu, ur'a, crudímea, betí'a, desfrânarea, insielatiunea, nedreptatirile de totu felulu infectáu tóte clasele sociali. Dar' indata-ce se ivescu Apostolii predicându evangeli'a in numele lui Christosu, oh, ce schimbare minunata se face in lume! Se vedu stapâni dându libertate sclaviloru sei, avuti impar-tíndu seraciloru averile loru; urei luându-i loculu iubirea si bunatatea chiar' catra dusmani; justiti'a, cumpetulu, curatieni'a invingendu viciele contrare Si acést'a se observa la o multíme de ómeni din tóte conditiunile, din tóte sexurile, din tóte etatile, cari pâna intru atât'a se aprindu de iubirea adeverului si a vértutii, de nici in faci'a amenintieriloru celoru mai crudi tirani nu pregeta a-lu marturisi cu tóta solemnitatea; si in locu se tagaduésca că suntu crestini, cu tarie vitegésca mai bine mórtea ins'a-si o suferu, fia chiar' in midiuloculu chinuriloru celoru mai cumplite ¹⁾ Ér' ce'a

¹⁾ Eroii acesti'a pe grecesce se numescu *martiri*, adeca *martirii*, deóre-ce prin sângele loru au marturisu adeverulu, care este Christosu si religiunea s'a. Intre ei se admira nu numai filosofi, militari si alti ómeni curagiosi, ci si muieri fricóse si delicate, ba inca si prunci; si suntu dupa numéru cu miliónele din tóte tēmpurile si din tóte locurile. Chiar' si in dílele nóstre, spre a nu vorbi de altii, in Ugand'a din Afric'a centrala, negrii cei degradatai s'au vedintu prin Evangeliu schimbati in eroi. O céta alésa dintre ei, in mare parte tineri, mai vértosu dadura peptu cu mórtea printre chinurile cele mai oribile, decâtu se-si lapede credinti'a cum le impusese barbarulu rege Muang'a.*) La vederea unui spectacolu asia de minunatu, necredintiosii strigându la fanaticismu 'si intorcu spatele cu dispretiu. Se va numi inse fanaticu unulu cá ace'l'a carele, spre a nu-si tradá patri'a pasiesce cu curagiu catra torturi? Se fia fanatica soçi'a, carea cu pretiulu sângelui conservéza nepetata onórea si credinti'a conjugala? Unu filosofu, cum ar' fi, d. e. unu Sociate, in feliulu acést'a unic'a gloria a filosofiei grecesci, carele nestramutatu in invetiaturile s'ale, nu se cutremura dinaintea mortii, va fi si elu unu fanaticu? Spre a sustiené grozavii de acestea ar' trebui se fi mai întâiu lipsitu de bunulu sēmtiu. Ei bine, martirii nu au fostu atari, decâtu pentru adeveru si pentru vértute, conformu cuvinteloru Domnului: „*Fericiti cei ce se gonescu pentru dreptate.*“ **) Scimu bine cá fanaticismulu in pe-

ce a facutu Crestinismulu la inceputu, cá o institutiune ce nu scie de imbetrânire, a continuatu a face si in vécurile urmátore, si pururea va face pâna cându voru fi in lume erori si viçii de combatutu si de invinsu. Faptele inse-si asiadara ne punu crestinismulu inainte cá pre singur'a fortia capabila a restabilí ordinulu moralu si a mantuí lumea.

Restabilindu ordinulu moralu, crestinismulu concurge si la micșiorarea releloru vietiei presente, prin ace'a cá infrumsetiéza si imbunatatiesce ordinulu fisicu. Si in fapta, fiientiele inteligente, precum amu amintitu, domnescu prin actiunile loru libere preste lumea sensibilă si o potu, in limitele poteriloru loru, modificá si schimbá dupa placere. Ast'feliu s'au vediutu regiuni intinse, din pustietati selbatice si deserte devenindu, prin munca diligentia, spriginita atátu de multu de religiune, câmpfi bogate si desfatátore, ér' in midiloculu loru redicându-se cetati impopulate, in cari la olalta cu religiunea incepura a inflorí industri'a, artele si scientiele. De aci abundanti'a de tóte cele pentru comoditatea si veselí'a onesta a vietiei, nu numai in clasele avutíloru cí si in ale seraciloru, cà-ci binefacerile unor'a si ostenelele pe dreptu resplatite ale altor'a facura cá fiecare se aiba din ce se traiésca in modu potrivit cu starea s'a. Spre acést'a, oh, câtu contribuescu misteriele prea inalte ale credintiei ce aprindu in anim'a omului iubirea! Ele ne infaçisiéza pre Fiiulu lui Domnedieu, carele pentru iubirea ómeniloru unindu-si intr'unu chipu inefabilu natur'a omenésca, din bogatiile infinite ale gloriei s'ale se scobóra intre miseriile nóstre; seracu elu traesce intre seraci, mai ântâiu lucra cá unu meseriasiu, apoi invétia cá magistru alu adeverului prescriindu toturorú ómeniloru fara nici o deosebire dragostea fratiésca, declarându cá in persón'a seraciloru insu-si voiesce a fi ono-

riódele s'ale intermitente, cum suntu si cele ale friguriloru, a impinsu ici si cólea pre câte unu miserabilu orbitu de trufie, se móra pentru neadeveru si pentru nedreptate, — acést'a inse pre atât'a e departe de a intunecá meritulu eroiloru nostri, pre-cátu e departe adeverulu de mintiuna: „Pre martiru,“ dîce fórté bine s. Augustinu, „nu-lu face osênd'a, ci caus'a.“ *)

*) Ad Dulcinium ep. 204.

ratu, si cá ori-ce fapta buna li-s'ar' face acestor'a, dânsulu o privesce cá sie-si facuta. Pe urma, iubirea 'lu duce de móre restignitu, si móre, dar' spre a inviá curêndu la viéti'a nemuritóre si fericita; aretându ast'feliu cá amaratiunile si necasurile vietii pamentesci, suferite cu rabdare, suntu calea catra glorie si fericire. Ce s'ar' poté inchipuí mai potrivit si mai eficace spre a inspirá avutiiloru apretiarea cea adeverata a avutiiloru loru, adeca de a le privi cá midilóce de binefacere, seraciloru rabdarea si indestularea cu sórtea loru, si toturor'a iubirea de munca, pacea si bun'a intielegere? Din tóte aceste de siguru ar' urmá sporirea bogatiiloru si impartírea loru dupa cuviintia, fàrà nici o vatemare a dreptului de proprietate: asiá încátu ele ar' curge, cá si sângele in corpulu omenescu, spre a alimentá si pre membrii cei din urma ai societatii. E constatatu prin urmare cá legea iubirei, ce o-a depusu Mantuitoriulu, cá si intr'o arca santa, in baseric'a s'a „*legea Domnului, fara prihana, care întórce sufletele,*“ ¹⁾ face de inaintéza binele si in ordinulu fisicu; asiá încátu, precum o relevéza marele pontifice actualu din Vaticanu, „*baseric'a, oper'a neperitóre a prea induratului Domnedieu, desí dupa firea s'a de-adreptulu tîntesce la mântuirea sufletelor si la fericirea eterna din ceriu, aduce totusi si pre terenulu lucruriloru temporali folóse atátu de multe si atátu de mari, cátu mai multe si mai mari nu ar' poté aduce, chiar' nici cându ea ar' fi instituita in prim'a liuie si mai cu séma spre paz'a fericirei pamentesci.*“ ²⁾

Ér' din caus'a acestei influentie binefacatóre asupr'a ordinului socialu, proprietate esclusiva a adeveratei baserici alui Isusu Christosu, ea se aréta si cá unu factoru potinte de civilisatiune; bá, dupa dîs'a profundului cugetatoriu Donoso Cortes, dâns'a este „*intrég'a civilisatiune.*“ Pentru-cá, desí in afara de crestinismu gasimu civilisatiunea ace'a, de care faceáu pompa prin giganticele loru monumente Egiptianii, Grecii si Romanii; totusiu, fiind-cá ea se radímá pre forti'a brutala si erá contaminata de legi si de moravuri ce necinsteáu demnitatea omenésca, si striviáu drepturile celoru slabi, tóta erá numai in aparintia, ér' in realitate

¹⁾ Ps. 18, 7. — ²⁾ Leonu XIII. Encicl. Immortale Dei.

Peregrinagiu la Golgot'a

erá o cruda barbarie. Nu, nu se pôte dá civilisatiune ade-
verata cându cetatienii nu suntu educati dupa maxime drepte,
si anim'a nu li-se nutresce cu sentiêmente nobile, cându
drepturile toturor'a nu suntu aperate de legi juste si sante,
cându in societate nu domnesce adeverulu si vîrtutea: lucruri,
cari, precum vediurâmu, nu se posedu intregi si perfecte,
si prin urmare nu se potu impartâsi decâtu de baseric'a
lui Isusu Christosu. Pentru ace'a, adauge in Enciclic'a citata
celu ce pe dreptulu se pôte numí intieptiunea si onórea
secolului nostru: „ori si unde si-a pusu baseric'a pitiorulu,
acolo totu-de-a-un'a a inoitu faci'a lucrurilor, si moravurile
publice le-a inavntîtu cu vîrtuti mai inainte necunoscute,
incâtu tóte popórele, ce o au primitu la sine, s'au distinsu
prin blandetia, dreptate si intreprinderi glorióse.“ Despre
acést'a marturisescu natiunile cele mai culte din lume, pre
cari le-a formatu baseric'a din órdele barbare de la média-
nópte: natiuni, cari precându intreceáu fara de asemenare
pre popórele antice in tóte cele ce inaltia si innobiléza
mintea si anim'a, pre-atunci nimicu nu aveáu de invidiatu
in artele, sciintiele si maretiele monumente ale acestor'a.
Marturisescu cu ace'a-si potere si transformarile admirabile
ce se facu si in dílele nóstre in Afric'a si Australi'a, unde
pacínicii muncitori ai evangheliei din cetele selbatice de fiintie
abrutite si canibale scotu ómeni blândi, cari dejá suntu
porniti pre càile religiunei, ale literiloru, ale agriculturei
si ale arteloru.

Fratiloru mei prea iubiti in Christosu! S'au facutu, e
dreptu, in tîmpurile nóstre mari progrese in ordinulu ma-
terialu, e adeveratu inse si ace'a cà o mare parte a socie-
tatii omenesci cu pasi repedi se dá inapoi spre barbarismu.
Pre câtu ómenii se subtragu dela dulcea stapânire a reli-
giunei, pre atâtu se inmultiescu faradelegile ce slabescu,
ba rumpu legaturile sociali, lasându pe urma rele si miserii
nenumerate, a caroru sporire si infricosiata intîndere cresce
in proportiunea progresarei loru. Cine s'ar' pune se mediteze
istori'a lumii presente si ar' sci descoperí conexiunea fap-
teloru cu cauzele loru, nu ne indoimu cà nu ar' remané de-
plinu convinsu de acestu adeveru. radîmatu pre sentinti'a
s. scripturi: „*dreptatea inaltia nêmulu, ér' pecatele impuçinéza*

sementile.“¹⁾ Inse dreptatea cea adeverata, precum vediu-râmu, e oper'a Religiunei prea sante alui Isusu Christosu, care, influintiându prin poterea adeverului si a iubirei asupr'a animeloru ómeniloru, le întó.ce spre bine si le curatie de pecate. Singuru Religiunea asiadara ne scie mântul de tóte relele si misériile de cari ne vedemu amenintiati; singuru Religiunea este isvorulu nesecatu alu tuturoru bunatatiloru, de cari depindu mântuirea si fericirea némului omenescu, in ordinulu moralu cá si in celu fisicu. Si ce alt'a s'ar' mai recere spré a o recunósce de origine supr'anaturala si divina? Argumentele prin cari, cá si prin totu atâtea radie stralucitóre, se léga Religiunea crestina cu lumin'a infinita a adeverului, suntu nenumerate; dar' si de n'ar' fi altele fara numai cele insírate pâna aci ar' fi de ajunsu spre a convinge pre ori-ce omu cu judecata drépta de ce'a ce díse Apostolulu cá „*Cuvéntulu Crucii . . . e potere divina.*“

S. Ioanu evangelistulu scrie in Apocalipsu, cá angerulu care 'lu facuse se védia cetatea Ierusalimulu celui santu, i-a aretatu „*unu rîu limpede alu apei vietii, luminosu cá cristalulu. esîndu din scaunulu lui Domnedieu si alu mielului.*“²⁾ Prea frumusu se esplica prin aceste admirabil'a influintia a Religiunei crestine: Ierusalimulu celu nou este baseric'a cea adeverata alui Christosu; rîulu limpede ce iésa din scaunulu lui Domnedieu si alu mielului este a trei'a persóna a Présantei Treimi, Spiritulu santu, carele dela Tatalu si dela Fíiulu purcede,³⁾ si cáru'i'a i-se insusiesce indreptatírea si santírea sufleteloru. Dênsulu cu cerescile s'ale daruri, cá si cu apele vietii, uda baseric'a, unde, cá si intr'o deliciósa gradina sadita de mân'a Atotupoternicului, crescú, imbracati in verdétia frumósa ce nici cându nu-si pierde frandiele, pomi inalti si roditori: simbolulu dreptiloru, cari diu'a si nóptea meditéza legea Domnului;⁴⁾ si unde crescú si gingasie floricele ce privirea ni-o incânta prin vioiciunea si varietatea coloriloru, ér' mirosulu ni-lu desfatéza prin parfumulu loru suavu: simbolulu gratiosu alu vértutiloru celoru mai nobile si mai sublime, cu cari inavutiesce iubirea divina sufletele alesiloru sei.

¹⁾ Prov. 14, 35. — ²⁾ Apoc. 22, 1. — ³⁾ S. Ambrosie Lib. de Spirit. s. — ⁴⁾ Ps. 1, 3.

Adapăți-ve, o fraților, la acestu rîu de viață! În apele s'ale veți găsi adevărurile isvoritoare din domnedieesculu Mielu, „*celu ce redica pecatulu lumii,*“¹⁾ adeva din Omulu-Domnedieu Isusu Christosu, adevăruri nici candu turburate de eróre. În apele s'ale veți găsi dragostea catra Domnedieu si catra aprópele, indemnulu placutu alu toturoru vîrtutiloru salutari. Recoriti prin ast'feliu de ape ceresci, veți poté alergá cu statornicie în calea precepteloru divine, cale de lumina, care ve va conduce se ve adapati la insusi isvorulu vietii, la Domnedieu, spre a fi intru unirea lui fericiti pentru tóta eternitatea.

*Darulu Domnului nostru Isusu Christosu si dragostea lui Domnedieu si impartasirea Spiritului santu fie cu voi cu toti! Aminu.*²⁾

Datu în Bucuresci, din resiedinti'a nóstra archiepiscopala, la 2 Februarie 1888.

Paul Josef, archiepiscopu

PREDICA LA BUNAVESTIREA PREACURATEI V. MARIA.

Bucura-te ce'a ce esci plina de daru, Domnulu e cu tine! —

Ev. Luca c. I. v. 27.

Vediunt'ati, I. A! seceta mare? Plantele, semênaturele, ierburile, frundiile pomiloru, tóte... tóte vescedîte, superate, cà-ci pamentulu uscatu si crepatu de arsîti'a sórelui, nu le mai poté subministrá succulu datatoriu de viață. Par' cà tóte vorbescu!... Par' cà tóte eschiama si ceru cu doru dela Preabunulu Domnedieu picuri recreatori! Si cea de antâia plóia recreatória, oh, cine o ar' poté descrie, cà ce pretiu are ea pentru plante si semênaturi?! Un'a viață noua pe intréga faci'a pamentului! Un'a desfatare nespusa a privi la plante, ierburi, semênaturi, pomi si floricele! . . .

Cu acésta plóia recreatória — cu acésta viață noua si plina de bucuria, 'mi vine mie se asemênu, I. A! vestea marétia, pre carea o aduse adi Archangelulu Gavrilu pre pamentu.

¹⁾ Ionu 1. 29. — ²⁾ II. Cor. 13.

Demultu, fórte demultu asceptá si insetá dejá genulu omenescu dupa Rescumperatoriu. Patru mîi de ani, decându se rogáu cu sete Patriarchii si Profetii: „Veselésca-se ceriulu de-asupr'a si norii se roureze pre celu dreptu.“¹⁾ Si dupa patru mîi de ani, adi se aduse vestea marétia si imbucurátoria prin Archangelulu Gavrilu din ceriu pre pamentu, cá a sositu tempulu, cá Fiiulu lui D.-dieu se se scóbora din ceriu si se iee trupu omenescu asupr'a s'a din Pré Curat'a V. Mari'a.

Da, I. A! Acést'a veste s'a implinitu.

I. Isusu s'a intrupatu dela Spiritulu santu si din Mari'a Fetióra;

II. Acésta intrupare minunata, erá profetîta din Testamentulu vechiu.

Aceste dóue adeveruri voiescu a vi le desfasinurá in câtev'a cuvinte in sânt'a dî a „Buneinvestiri“ de adi, rogan-du-ve se fiti cu luare aminte!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A sositu dara tîmpulu celu asceptatu demultu cu doru, a sositu tempulu, cá ceriulu se se indure spre némulu omenescu nefericitu incatusiatu in sclavi'a diavolului. A sositu tempulu, cá norii se roureze pre celu dreptu, carele erá se aduca bucuria si fericire in lume, eliberare — sî salute toturoru sufleteloru, cari voru crede intr'ênsulu. Sant'a evangelia de adi ne spune, cá in dîu'a de adi a fostu trimisu dela D.-dieu Archangelulu Gavrilu, in cetatea Galileiei — Nazáretu, la fetiór'a cea logodita cu barbatu, a cărui'a nume: Josifu, din cas'a lui Davidu si numele fetiórii: „Mari'a.“ Si intrându angerulu o salutà: „bucura-te, ce'a ce esci plina de daru, Domnulu este cu tine!“ Si i spuse, cá ea a aflatu daru la D.-dieu, va luá in pantece, va nasce fiu, va numi numele lui: „Isusu“ si acel'a Fiiulu celui Préinaltu se va chiamá.

Fiiulu celui Préinaltu, Fiiulu lui D.-dieu I. A! cá Domnedieu adeveratu, voindu a luá asupr'a s'a trupu omenescu, n'a potutu luá acelu trupu din doi parinti pamentesci, cà-ci

¹⁾ Isai'a 45, 8.

atunci acelu trup, ar' fi fostu peccatosu cá si alu nostru; si trupulu peccatosu nici decum nu conveniá cu santieni'a, cu domnedierea, cu atotopotinti'a lui Isusu. Elu trebuia dára se-si iee unu trup, cá si care n'a mai esistatu pre pamentu si nu va esistá nici-odata, unu trup minunatu — desí intru tóte asemenea trupului nostru, inse mai curatu decâtu róu'a deminetiei, mai curatu decâtu radiele sórelui, si mai santu decâtu toti dreptii — santii — si angerii din ceriuri! Si D.-dieu, I. A! cá atotusciutoriu si atotopoternicu, a sciutu si calea — si modulu, — si a fostu chiar' si usioru inaintea atotopotentiei s'ale, cá se-si formeze acestu trup minunatu si santu, care se fia omenescu, si totusi se fia mai pre susu de totu trupulu omenescu!

Si-a alesu pre un'a fetióra curata — présanta — numele ei: „Mari'a," in Nazaretulu Galileiei. Acést'a pusese votu de virginitate, si acelu votu nu voiá ea a-lu lasá se se frânga nici prin o impregiurare, se fi fostu ace'a ori si câtu de maiestósa. Chiar' in díu'a de adi, candu angerulu i aduse vestea, cá ea va fi maic'a Fiiului lui D.-dieu, privi inşpaimentata la angeru, si intrebá: „cum vá fi acést'a, de vreme ce eu nu sciu de barbatu?!“ Séu precum explica cardinalulu Hugo cuvintele aceste: „cum va fi acést'a, se concepu si se nascu eu, carea, mi-am pusu votu de virginitate si intru acél'a voiu se remánu?!“ „Ascultati!“ — díce s. Gregoriu Nisenulu — „ascultati vócea candida a Vergurei!“ „Angerulu i propune nascerea cea mai sublîma si ea se léga cu trupu si sufletu de virginitatea s'a!“ Da, I. A! Angerulu i anuncia cu bucuria, cá va fi maic'a Fiiului lui D.-dieu, dómn'a ceriului si a pamentului si regin'a angeriloru, si ea preferesce virginitatea s'a. Séu precum díce totu acelu S. Parinte: „ea se léga mortisiu de virginitatea s'a si o pre-pune pre acést'a promisiunei angerului!“ ¹⁾ Adeca, mai voiesce de a nu fi maic'a Fiiului lui Domnedieu, a nu fi dómn'a ceriului si a pamentului, a nu fi regin'a angeriloru: decâtu a nu remané virgina!

Si numai dupa-ce angerulu o linisci si asigurá cu cuvinte blande, cá temerea ei este fara de nici o basa — de-

¹⁾ St. Greg. orat. de nat. Chr.

óra-ce si înainte de nascere; — si in nascere; — si si dupa nascere va remané fetióra — numai dupa-ce i dîse: „Spiritulu santu va scoborí preste tine si puterea celui Preainaltu te va umbrí, pentru ace'a, si santulu, celu care se va nasce din tine, se va chiamá: — „Fiiulu lui Domnedieu,“ — ¹⁾ numai dupa ace'a se liniscí si dîse: „Éta sierb'a Domnului, fia mie dupa cuventulu teu.“ ²⁾

Oh, voi tineriloru si tinereloru din lumea acést'a stricata, ³⁾ invetiati dela maic'a Fiiului lui D.-dieu, dela maic'a nóstra a tuturor'a, dela dómn'a ceriului si a pamentului, dela regin'a angeriloru — cum se ve pastrati nevatemata castitatea animei vóstre. Prin fetiori'a adeverata, pastrata nevatemata, numai prin acést'a se inaltia omulu cu adeveratu, — se inaltia dintre tóte cele pamentesci si se face asemenea cu angerii lui D.-dieu. Aperati-ve nevinovati'a vóstra in contr'a toturoru ispiteloru lumesci si o presentati pre ace'a Maicei Preacurate, si ea o va primí pre ace'a cu bucuria, si cá pre o cununa frumósa a vóstra o va aretá cu triumfu Fiiului seu preaiubitu spre a o scrie in cartea vietiei.

Pre Précurat'a Vergura Mari'a, o a alesu dara intieptiunea divina — chiar' pentru pietatea, santieni'a si castitatea ei angerésca, — cá pantecele ei fetiorescu se fia acelu palatu pomposu imperatescu, in care se locuéscá Imperatul imperatorulu, — se fia acea baserica minunata, in carea se petréca — Preotulu mare — Isusu!

Sant'a Treime a conlucratu aci, cá intruparea lui Isusu se fia mai pre susu de tóta intruparea pamentésca, se fia fara macula, — maiestatica, — minunata — si ast'feliu convenienta Domnedieirei lui Isusu. Spiritulu santu a descinsu asupr'a Précuratei Vergure Mari'a. Puterea celui Préinaltu o-a adumbritu — dupa dis'a anđerului. — „Spiritulu santu, care este a trei'a persóna d.-dieésca si unulu si acél'a-si Domnedieu cu Tatalu si cu Fiiulu, cu atotopoternici'a s'a, a formatu din sangele celu curatu alu Vergurei alese, in pantecele ei fetiorescu, unu trupu de pruncu perfectu; in acél'a-si momentu a creatu si unu sufletu nobilu, pre carele l'a unitu cu acelu trupu de pruncu si totu compositulu

¹⁾ Luc'a 1. 35. — ²⁾ ib. 38.

acest'a — de trupu si sufletu omenescu — si-l'a unitu apoi sie-si cu persón'a s'a — Fiiulu lui D.-dieu, si asia Isusu Christosu, carele mai 'nainte a fostu numai — D.-dieu, incepù a fi si omu, si precum cá Ddieu, a avutu Tata fara mama: asié cá omu, are mama — fara tata. — Acést'a intrupare minunata a fostu predisa prin profeti si preintipuita in intréga sant'a scriptura a Testamentului vechiu, despre ce in partea a

II.

Tainele (misteriele) lui D.-dieu, I. A! chiar' pentru ace'a, cá suntu „taine,“ noi, nu le potemu strabate si pricepe cu mintea nóstra frageda. Inse le potemu cuprinde si imbraçisiá cu credinti'a nóstra. Si numai atât'a poftesce Ddieu dela noi si nu mai multu.

Ast'feliu stà lucrulu si cu tain'a intruparei lui Isusu. Ací tóta mintea se intuneca. Tóta intielectiunea si scrutarea 'si depune armele s'ale si trebuie se cada in genunchi in pulvere a adorá misteriuulu necuprinsu! brary. Cluj

Credinti'a nóstra inse, basata pe sant'a scriptura — pe descoperirea ddieésca, ne spune cà: Domnedieu e — atotupoternicu. Si cá atotupoternicu, póte creá trupu omenescu — fiantia omenésca, ori si in ce modu va voi!

Noi patru moduri cunóscemu, in cari a ziditu D.-dieu fientie omenesci.

1) Nici din tata nici din mama. — 2) Numai din tata fara de mama. — 3) Si din tata si din mama. — 4) Numai din mama fara tata. — In modulu antâiu, adéca: nici din tata nici din mama, a ziditu Ddieu pre Adamu. — „Si a facutu D.-dieu pre omu luandu tierina si a suflatu in façi'a lui suflare de viétia si s'a facutu omulu in sufletu viu.“¹⁾ In modulu alu doilea — numai din tata fara de mama — a ziditu pre: Ev'a. „Si a pusu Ddieu somnu in Adamu si a luat un'a din cóstetele lui si a facutu Ddieu cóst'a, carea o a luat din Adamu — muiere.“²⁾

In modulu alu treilea, zidesce Ddieu pre omu — si din tata si din mama, precum suntemu ziditi toti dupa

1) Facere 2, 4. — 2) Facere 2, 22.

dîs'a Atotupotentelui: „cresceti si ve inmultîti si umpleti pamentulu!“¹⁾

In a patrulea modu? . . . Oh, alu patrulea modu! . . . ce mirare, déca sî-l'a sustienutu Atotupotintele Ddieu pentru insusi unulu nascutu Fiiu alu seu, acest'a se se nasca pre pamentu pentru mantuirea nôstra din mama virgina, curata si santa — fara de tata?! . . . Intruparea lui Isusu dela Spiritulu santu si din Preacurat'a V. Mari'a — trebuia se fia — minune. Că-ci profetii o a profetîtu că minune.

In dîlele lui Achazu imperatulu Judeei, — carele domniá si preste Jerusalimu, — Rasimu imperatulu Aramului si Phacee imperatulu lui Israilu, se suira asupr'a Jerusalimului, cá se-lu bata. Achazu, in contr'a acestor'a, voii a legá aliantia cu Assirienii. Isai'a profetulu, din mandatu ddieescu, voii a desfatuí — si a abate pre imperatu dela acésta aliantia si-lu eshortá, cá se nu se încréda in ómeni, ci mai bine in Domnedieu, cá Domnedieu nu va concede resturnarea imperatiei lui si cá se véda, cá promisiunea acést'a este dela Ddieu: se céra imperatulu dela Domnedieu — ori-ce semnu, — ori ce minune va vré, — si ace'a minune i se va dá spre confirmarea acelei promisiuni. Achazu respunse: „nu voiu cere, si nu voiu ispití pre D.-dieu!“ Atunci profetulu amarîndu-se a strigatu: „Ascultati dara cas'a lui Davidu, au dóra puçinu lucru este, a ve impotrivi ómeniloru? Pentru ce ve impotriviti lui Domnedieu?! Pentru acést'a insusi Domnulu va dá vóue semnu: „Éta, fetiór'a in pantece va luá si va nasce fiu si se va chiamá numele lui: — „Emanuilu!“²⁾ A trebuitu dara, cá intruparea lui Isusu dela Spiritulu santu si din Vergur'a Mari'a — se fia o minune. Si unde óre a vediutu lumea mai mare minune, decátu cá fetióra se concépa, se nasca, se fia maica, si totusi se remana fetióra?! Fetióra inainte de nascere, — fetióra in nascere; — si fetióra dupa nascere! . . . Si acést'a s'a intemplat, I. A! Isusu s'a nascutu din précurat'a s'a maica, lasandu-o fetióra si santa, nevatemata, chiar' asié, cum lasá elu nevatemate pecetile pe usi'a mormentului, candu inviá din morti; chiar' asié, cum intrá elu prin usile incuiate la apostolii sei dîcîndu-le: „pace vóue!“

1) Facere 1. 28. — 2) Isai'a 7, 12—13.

Pentru ace'a a fostu intipuita P. C. V. M. prin mai multe lucruri sante in Testamentulu Vechiu. Séu rugulu lui Moisi, care ardeá si totusi remâneá intregu, nevatematu: ce alt'a intipuiá decátu pre P. C. V. M., carea a nascutu si totusi a remasu fetióra?! Din acelu rugu, cine graiá? Insusi D.-dieu! Si din P. C. V. M. si-a luatú trupu insusi cuventulu lui Domnedieu, si acest'a multe frumóse si salutaria ni-a graitu nóue!.. Séu vérg'a lui Aronu, carea infloriá si faceá minuni: pre cine pre alt'a intipuiá, decátu pre P. C. V. M., carea a in-floritu, a adusu fruptu, si fruptulu ei este minunatu si santu?! Séu scar'a lui Jacobu, carea erá dela pamentu pâna susu la ceriu si prin ace'a scara se scoboriáu angerii lui D.-dieu pre pamentu: pre cine pre alt'a intipuiá, decátu pre P. C. V. M. prin carea a descinsu pre pamentu insusi — Isusu?!...

Inse, I. A!, sórele si-ar' finí cursulu seu, si eu totusi nu asiu poté insirá tóte lucrurile sante, cari au preintipuitu pre P. C. V. Maria.

Si nici cá e de lipsa. Deóre-ce singurulu cuventu cá e: „maic'a lui D.-dieu,“ pestrece tóte laudele, ce i se-ar' poté dá in ceriu si pre pamentu! . . .

V'am aretatu dara, I. A! cá Isusu s'a intrupatu dela Spiritulu santu si din Mari'a fetióra. V'am aretatu, cá ace'a intrupare trebuiá se fia minune, mai pre susu de tóta intruparea pamentésca, cá-ci numai asié conveniá cu domnedieirea lui Isusu, si cá minune erá predisa in Testamenu Vechiu.

Nu ne remâne alt'a, decátu, se ne inchinamu lui Isusu -- deimpreuna cu Tatalui si Spiritului santu — pentru bunatatea s'a nemarginita, cá a luatú trupu omenescu pentru mantuirea nóstra. Se laudamu pre Précurat'a s'a Maica — pre Vergur'a Maria, pre carea o saluta adi angerulu cu cuvintele frumóse: „bucura-te, cea plina de daru!“ Se o laudamu cu cantari si rogatiuni, cá-ci ea are mare potere, mare auctoritate inaintea Santei Treime si fórte multu ne póte ajutá! Se-i dícemu neincetatu: — oh, maic'a lui D.-dieu si a nóstra a tuturor'a, róga-te pentru noi pecatosii, acum si in ór'a mortiei nóstre! Aminu.

Vasiliiu Criste

preotulu Sarvadului si alu Tasnadului.

NOTITIA ISTORICA

cu privire la

SANTELE PASCI.

Cumcă serbatorile pasciloru séu ale inviarei Domnului s'au consideratu de la începutulu crestinismului cá capu si isvoru alu tuturor serbatoriloru, ne aréta nu numai cantarile basericesci din cartile nóstre si mai alesu cantarile din canonulu inviarei, ci si cuventarile si invetiaturele santiloru parenti referitórie la aceste serbatori. Asia s. Efremu Sirianulu in cuvânt. de la pasci despre laud'a crucei dîce, cá laud'a a tóte laudele este crucea si serbatóri'a a tóte serbatorile este diu'a, cându Christosu, mnelulu pasciloru s'a datu pentru noi, séu mai multu inviarea mnelului lui Domnedieu, care a scosu pe pecatosi dela mórte. Acésta serbatória e dómna si imperatésa tuturor serbatoriloru si a. s. Gregoriu Nazianzenu punendu-se la paza cu minunatulu Habacucu in serbatóri'a ce'a sânta a pasciloru, striga: se se bucare astadi tóta lumea, si cea vediuta si cea nevediuta cá Christosu se scóla din morti si c. a.

S. Gregoriu Nisenu la serbatóri'a pasciloru indémna pre toti se laude pre Domnulu si cu cuvente de bucuria pre unulu nascutu Fiiulu lui Domnedieu, carele e facatoriulu a tóte, si esindu din sênulu paméntului a acoperitu totu paméntulu cu radie stralucitórie. Asemenea lauda serbatorile pasciloru si s. Cirilu Alecsandrinulu in cele 30 de omilie pascali, si alt. de unde cu totu dreptulu vorbindu despre pasci Pontif. Leon. celu mare (serm. 48. de quadragesim. 10) inaltia serbatóri'a pasciloru, preste tóte serbatorile, cá dîce: Intre tóte dîlele cari marescu pietatea crestiniloru, nu este mai insemnata decâtu serbatóri'a pasciloru, cá prin acést'a 'si capeta demnitatea tuturor serbatoriloru santírea s'a deplena si alt.

Din acestu motivu, nu fara de cuventu s'au nesuitu si crestinii a întêpiná serbatorile pasciloru cu o pregatire neasemenatu mai mare, decâtu alte serbatori si a le serbá cu o solemnitate festiva si bucuria, ce intrece pre alte solemnitati de preste anu.

Aceste permitendu-le lasamu la o parte cele multe, câte s'ar' poté dice cu referintia la serbatorile pasciloru si la insemnatatea loru, pentru-cà scriendu-se acele, ar' poté se formeze chiar' volume intregi, si atingemu numai unele, ce cu privire la scopulu nostru, nu le potemu lasá neamentite, si au referintia la statorirea timpului serbarei pasciloru.

Cele ce au premersu la serbatóri'a inviarei si cari aducu in legatura acésta dí cu patimele Domnului, le-amu amentitu pre scurtu aiurea; aci punemu sub rezolvire mai de-aprópe intrebarea despre tîmpulu inviarei Domnului si despre statorirea serbarei pasciloru la crestini.

Basea si temeiulu credintiei nóstre celu nerestornatu este inviarea Domnului, pentru-cà prin acést'a si-a aretatu puterea s'a cea domnedieésca mai pre susu de tóta contestabilitatea, dreptu-ce si apostolulu dice (Corint. XV, 14). *Éra de nu a inviatu Christosu, inzedarnica e predicarea nóstra, desiérta e si credinti'a nóstra.*

Despre inviarea Domnului ne incredintiéza scriptur'a la Mat. XXVIII, 2—6, Marc. XVI, 6, Luc. XXIV. 6 si Joanu XX. 11 (si multímea de istorici, câti au scrisu despre acestu lucru) cari toti spunendu despre inviare aducu inainte si pre acei'a, caror'a s'a aretatu Domnulu dupa inviare. Fiendu dara inviarea Domnului unu adeveru istoricu atátu de constatatu, incátu omu cu minte sanetósá nu-lu póte pune la indoiéla, numai atát'a s'ar' mai poté pune sub intrebare, ce alt'mintrea, si déca nu s'ar' scí, nu ar' poté se detraga din adeveru, — cà in ce tîmpu alu dílei ori alu noptii a inviatu Domnulu, pentru-cà evangelistii in spusele sale nu determina cu punctuositate ór'a inviarei. Cea ce scimu si credemu, este cà a inviatu a trei'a dí si acést'a o si marturisimu in simbolulu credintiei, cându dícemu cà „*a inviatu a trei'a dí dupa scripturi.*”

Cà cumu e de a se computá tîmpulu acést'a de trei díle, se chiarifica prea bine, déca cautamu la modulu de vorbire, in care s'au indatenatu a scrie evangelistii si cei alalti scrietori biblici, cari in cunosciinti'a cà a scrisu adeveratu, nu s'au demisu cu scrupulositate la minutiositati acolo, unde nu a aflu de lipsa a face acést'a. Deci nu póte

fi neci o indoiéla ace'a impregiurare, cà dóra dela mórtea pâna la inviarea Domnului nu ar' fi fostu trei dîle, pentru-cà e lucru cunoscutu cumcà dîu'a la cei betrâni si prin urmare si la evrei se incepeá cu apusulul sórelui, cu sér'a si tiêneá pâna la capetulu dîlei urmatórie, adeca pâna la inceputulu serei urmatórie; prin urmare nóptea, cu dîu'a ce urmă dupa dêns'a, faceá una dî intréga computata la 24 de óre. Un'a dî dara se computá de la inceputulu serei pâna la sfêrsítulu dîlei, carea urmă dupa nópte.

In estu modu computându tempulu se chiarifica adevèrulu cà Domnulu a inviatu a trei'a dî, cà-ci dupa cum díce s. Augustinu. (De cons. Evang. l. 3 cap. 24) ale carui cvente le desfasiura s. Tom'a (3. part. qu. 51 art. 4. I), e de a se intielege asia: cà o nópte si o dî este in loculu unei dîle firesci, naturali, (care se incepe de la mediulu noptii si se intinde pâna la mediulu noptii urmatórie (computându 24 de óre). Deci dîu'a prima a fostu dîu'a de vineri, in care Domnulu restignitu a moritu pre cruce si a fostu pusu in mormentu, dîu'a a dóu'a a fostu dîu'a de sâmbata cu nóptea premergatória, adeca têmpulu de vineri sér'a pâna sâmbata sér'a, dî intréga de 24 de óre, éra nóptea ce s'a inceputu de sâmbata sér'a spre domineca a formatu parte din dîu'a a trei'a, si in acésta nópte, care erá parte din dîu'a a trei'a, a inviatu Domnulu. Prin urmare e constatatu adevèrulu cà Domnulu morindu pe cruce si imormentatu in dîu'a de vineri dupa amédi, s'a aflatu in mormentu, unde a petrecutu précuratulu lui trupu si dîu'a de sâmbata cu nóptea premergatóre pâna in dîu'a de domineca, care fiindu-cà se incepuse de sambata sér'a pentru-cà nóptea spre domineca erá parte din diu'a a trei'a, cu totu dreptulu se díce cà precumu Jon'a trei dîle in pântecele chitului, asia Fiulu omenescu trei dîle a petrecutu in sênu pamêntului, si prin urmare a inviatu a trei'a dî, càci a moritu in partea din urma a dîlei ántáia si a inviatu in partea prima a dîlei a trei'a.

Nu a asceptatu cá se tréca, ci indata ce a intratu in cursu dîu'a a trei'a, s'a grabitu a se scolá din morti, precumu díce s. Leon. (serm. de 69 c. 2. de resusrect. 1.) cá se nu prolongésca intristatiunea invetiaceiloru sei, a prescurtatu petrecerea s'a cea de trei dîle (in mormentu) cu

asia de mare iutiela, încâtu concurându spre completarea numărului de trei dîle partea cea din urma a dîlei prima si partea prima a dîlei din acést'a a trecutu cîtuv'a tîmpu, cá se nu lipsésca cev'a din numerulu a trei dîle. (Conf. si s. August. de doctrin. christian. l. 3. c. 35. si l. 1. quaest. evangelic. qu. 7. si l. 4. de Trimit. c. b. Asia si s. Jeronimu in c. 2 Jon. si c. 12. D. Mat. Izidor. Pelusiot. l. 1. ep 114 si c. 2. ep. 212.)

Nu lipsesce dar' decâtu a spune parerile despre ór'a inviarei. Acestea pareri se reducu mai cu séma la trei. Unii sustienu cá ór'a inviarei nu e cunoscuta moritoriloru asia s. Jeronimu in ep. la Hedib'a qu. 6. díce se nu cugetamu cá a venitu ángerulu cá se deschida morméntulu si se restórne piétr'a, ci dupa-ce a inviatu Domnulu, in ór'a care insusi a voitu si care nu e cunoscuta nici unui'a din moritori. In acestu intielesu se vede cá a vorbitu si s. Chrisostomu in Mat. Omil. 90.

Altii credu cá Domnulu ar' fi inviatu dupa mediulu noptii in ór'a mai de aprópe, séu in ór'a a 7-a din nópte; atari suntu Gregor. Nisenu, Cirilu Alecsandrin Victoru. Antiochen. si Eutimiu, éra altii dícu cá a inviatu cãtra diori de dîua si acei'a se radîma pre cuventele s. Marcu XVI, 9, carele díce: Éra déca a inviatu demanéti'a in dîu'a ce'a de ántâia a septemânei; s'a aretatu ántâiu Mariei Magdalenei. Atari suntu: Ciprianu, Ilariu, Ambrosiu, Augustinu, Prosper, Aquitan. Leon. M. si Toma. Parerea acestor'a, cá a mai multor'a o tienu apusenii de cea mai acceptibile, de si resaritenii sustienu cá invierea se se fi templatu pre la nóptea diumetate, de unde baseric'a ortodoxa a luatú daten'a a face invierea pre la diumetatea noptii, cumu díce baseric'a, „*intru un'a de sâmbete*“ adeca intre sâmbata si domineca. (Vedi Triumful. crestinism. P. I Bucuresci 1874 p. 42.)

Noi necautându la cele ce se producu la amentitii santi parenti de aceste pareri, vomu a recurge ací numai la testulu celoru patru evangelisti; dintre acesti'a:

a) s. ev. Mateiu. XXVIII 1. 6. díce: „*Éra in sér'a sâmbetei care luminá spre dîu'a de ántâiu a septemânei, venitu-a Mari'a Magdalen'a, si ce'alalta Maria se védia morméntulu. Si éta catremuru mare s'a facutu: si ángerulu Domnului coboréandu-se din ceriu, si venindu a res-*

tornatu piêtr'a de pre usia si a siediutu de-asupr'a ei....
si respundiendu a dîsu mueriloru.... nu este aici, s'a
scolatu cumu a dîsu.

b) S. Marcu. XVI. v. 1, dîce: *si dupa-ce a trecutu sâmbat'a Mari'a Magdalen'a si Mari'a lui Jacobu si Salomni'a au cumperatu miresme, cá se mérga si se-lu unga pre elu v. 2 si fórte dedeminétia, in dîu'a cea (intru nu'a din sâmbete) de ântâia a septamânei au venitu la mormentu resar.ndu sórele; éra v. 9 Éra déca a inviatu demanétia, in diu'a de ântâiu a septemânei, s'a aretatu ântâniu Mariei Magdalenei.*

c) S. ev. Luc'a XXIV v. 1. *Intru un'a de sâmbete (in diu'a cea de ântâiu a septemânei) fórte de demanétia venit'au la mormentu..... v. 2 si au aflatu piêtr'a restornata de pre mormentu.*

d) S. ev. Joanu XX v. 1. *Éra in diu'a cea de ântâia a septemânzi Mari'a Magdalen'a venitu-a demanéti'a la mormentu, inca fiendu intunerecu si a vediutu piêtr'a restornata de pre mormentu.*

Comparându dreptu ace'a tectstulu celoru 4 evangelisti, celu puçinu aprosimativu se vede a se poté statorí tempulu, in care a inviatu Domnulu.

S. Mateiu dîce că muierele au venitu la mormentu *in sér'a sâmbetei*, inse cumcà venirea loru nu a potutu se fia de cu séra si inainte de mediulu noptii, se vede din cuvintele, cari urméza nemijlocitu, că dîce *care luminá spre domineca*. Prin urmare tîmpulu cându a venitu la mormentu a trebuitu se fia dupa mediulu noptii pentru-cà alt'cum nu ar' fi dîsu care luminá spre Domineca. Dar' cumcà Domnulu a fostu inviatu, cându a ajunsu ele la mormentu, aréta cuvintele ângerului din v. 6. *respundiêndu-le* spune unu lucru care din contecstu are se intieléga cá implenitu, că dîce *nu este aici, cà s'a scolatu*. Acumu déca vomu dá crediementu s-lui Jeronimu, cumcà ângerulu nu a venitu cá se deschida mormentulu, si se restórne piêtr'a cî aretându mormentulu golu se spuna mueriloru despre scolarea D.-lui, usioru vomu poté sustiené că Domnulu s'a fostu scolatu, cându mergeá cătra mormentu muierele si cându s'a coborîtu ângerulu.

Cumcă mergerea muierilor a trebuitu se fia dupa mie-diulu noptii aréta si tectulu celoru alalti trei evangelisti, căci ev. Marcu dîce: *Fôrte de deminétia in dîu'a cea de ântâiu a septemânei, au venitu la mormêntu resarindu sórele.* Dar' cumcă sórele inca nu erá resaritu, cî erá numai resarindu, adeca in apropiare de a resarí séu erá in actulu resaririi, fara cá se se fi facutu diua, mai apriatu se aréta din s. ev. Luc'a, carele dîce: *Fôrte de deminétia au venitu la mormêntu si mai alesu din cuvintele s. Joanu unde apriatu se spune că au venitu la mormêntu inca fiendu intunerecu.*

Din aceste dara cu usioratate se póte deduce că inviarea Domnului a trebuitu se se întemple dupa mediulu noptii, cî inainte de a fi resaritu sórele, cându erá inca intunerecu. Acestu tîmpu, déca vomu fi cu consideratiune la dîu'a de 27 martiu, pre care se sustiène că a caditu dîu'a inviarei Domnului, si vomu considerá cumcă la 27 martiu resaritul sórelui se pune căm intre 5 si 6 óre deminétia, si căm cu un'a óra inainte de resaritu incepe a se luminá, si nu mai este intunerecu; apoi déca vomu fi cu atentiune si la cuvintele ev. Joanu, care dîce că *au venitu muierile inca fiindu intunerecu* — tîmpulu in care a inviatu Domnulu a trebuitu se fie dupa mie-diulu noptii dela un'a pâna la patru óre.

E legitimata asia dara daten'a basericei nóstre cându inviarea Domnului o face dupa amiédia nópte spre dominec'a inviarei de dupa unulu pâna la 4 óre. Acésta datena e introdusa si pre locurile nóstre.

Ne-amu spusu aci parerea fara cá se avemu intentiune de a pune sub indoiéla parerile sântiloru parinti referitóre la acestu obiectu, care si alt'cumu numai cu referintia la nume-rulu de trei dîle, nu inse si la ór'a inviarei e pusu in simbo-lulu credintiei, cumcă *a inviatu a trei'a dî dupa scripturi.*

Dupa acést'a digresiune trecemu la dîu'a serbarei pas-ciloru.

Cumcă Christosu a mîncatu pascile joi sér'a spre vi-neri si asia dara vineri, pentru-cá la Judei diu'a se incepeá din sér'a premergatória dîlei, — precum am aretatu pe scurtu si aiurea, — acést'a o aréta si strasniculu in si-nacsariulu de la spalarea petióreloru, si asia si tiene tóta lumea crestina. Mai mare punctu de discussiune a fostu di-

ferinti'a fația de diu'a tienerii pasciloru între resaritu si apusu, de si pascile a inceputu a se serbá de pre tîmpulu apostolicu.

În resaritu la inceputu se tieneáu pascile totu-de-un'a în diu'a a 14-a a lunei prime, ori în ce di ar' fi cadíutu acést'a, éra apusenii le tièneáu în dominec'a urmatória dupa 14. Dela Leliu Antonimu Comodu an. 182, înmultîti fiindu crestini si începîndu a se tiené sínóde, au inceputu a se tractá si despre tiênerea pasciloru. Daten'a resariteniloru, fația de care se afla dispusetiuni de pre tîmpulu lui Píu I. (158—167) în cartea pontificale c. 14, — a fostu luatu-o în aপরere Policrate epp. Efesului, înse Victoru Epp. Romei, nu a partenitu-o, si numai la insistenti'a lui Ireneu epp. Lugdunului s'a liniscitu lucrulu. (Conf. Teod. Aron. not. din ist. b. p. 18—19).

Deci fiindu cá din diferinti'a tiênerei pasciloru se templá, cá pascile crestineloru se concada de-odata cu a evreiloru, canonulu apostolicu alu 7 a statoritu cá celui'a ce va tiené pascile de-odata cu evreii se i se iee darulu. Diferenti'a se vede cá s'au încercatu a-o complaná si în sinodulu arelatense la an. 314 (can. 1), înse fiindu-cá prelânga tóte ne-suintiele facute pâna aci totusi se mai afláu crestini prin Siri'a, Cilici'a si Mesopotani'a, cari nu conveniáu în tîmpulu celebrarei pasciloru, lucrulu éra s'a suscitatu în conciliu I. ecum. de la Nice'a (an. 325.) si dupa cumu díce Cirilu Alecsandr. în prologul. pasc. (an. 437) s'a descrescitatú cá baseric'a Alecsandrina, care straluciá cu scienti'a despre acestu lucru, în fie-care anu se arete basericei române tîmpulu tiênerei pasciloru si acésta se publice apoi tiênerea pasciloru preste întréga lumea crestina.

Acestei dispusetiuni se vede a-i fi secundatu si sinodulu antiochenu (341), carele în can. 1. a reimprospetatú dispusetiunea fația de cei ce ar' tiené pascile de-odata cu evreii edicându, cá „care se vá ispití se schimbe terminulu domnediesciloru pasci, acel'a de va fi mirénu se fia scosu din baserica, éra de va fi clericu se i-se iee darulu.“

Urmându dupa ace'a sinodulu cartaginénu (la a. 418) can. 73 (60) s'a statoritu cá diu'a tiênerei pasciloru se se defíga în sinodulu eparchiale (care se va tiené în lun'a

lui septemvre) si se se publice prin cei ce voru fi fostu de fația la sinodu.

Statorindu-se mai in urma dîu'a tiînerii pasciloru dupa trei termini, cari pre lînga festivitaea legata de serbato-rile pasciloru, au si insemnatatea s'a mistica. (*ἐκ τριῶν σερβω-τηγεν ὁ τοῦ πάσχα συνδεδεσμος*) precumu dîce s. Epifaniu (hae-res, 70 n. 12), cá acésta insemnatate se se faca mai evi-denta in mentile crestiniloru, sinodulu trulanu in can. 64 (66) a statoritu cá crestinii intréga septemân'a inviarei se o petróca serbatoresce amblându la baserica, cetindu bibli'a si cîntându salmi si alte cîntari de lauda, dintre cari unele, cari se referu la bucuri'a cîscigata prin inviare se repe-tiescu nu numai in ace'a septemâna ci pâna la inaltiare, si pre cumu in tóte dîminecile de preste anu asia si in áceste dile se revóca in mente memori'a inviarei Domnului.

Serbarea pasciloru ne revóca in mente nu numai festi- vitatea lucrului templatu, adeca comemorarea mortii si a inviarei Domnului, precumu de esemplu Cratiunulu, nascerea lui, ci rechiana in mente tainele, ce pentru semnificarea loru suntu de a se primí cá sânte. (Conf. cele scrise in not. de la vinerea pasciloru despre insemnarea cuvêntului pasci — trecere). (Vedi s. Jeronim. in 26 Mat. si Gregor. Na- zianz. Orat. 45 in s. pascha 2 n. 10 la Migne Patrolog. graec. T. XXXVI p. 636 in N, Nilles p. 34—35. De rationib. festor. mobil. Confer. si can. inviarei).

Cá s. pasci cadu totu-de-a-un'a pre domineca si nu pre ace'a-si dî din luna cá de es. Cratiunulu si au caus'a s'a mai susu indicata, si cu deosebire cá afara de festivitaea inviarei, pre care o revóca in mente se celebréza si misteriele vietiei ce va se fia si darurile ce avemu se le primimu. In- semnându dreptu ace'a pascele si trecerea din mórte la vie-tia, precumu cînta si baserica, s'a statoritu cá celebrarea pasciloru se fia legata de termini si anume, se se celebreze: a) dupa trecerea ecuinoptiului (de primavéra) insemnându cá prin inviarea Domnului s'a resipitu intunereculu si a ve-nitu lumin'a, precumu dupa ecuinoptiu lumin'a intrece pre intunerecu, crescându lumin'a dîlei si scadiêndu intunere- culu noptii; b) se se celebreze in lun'a prima a anului in- semnându bucuriele vietii nóue, c) la a trei'a dî se se ce-

lebreze inviarea si in a trei'a septemâna a lunei, adeca dominec'a ce va urmá dupa 14 din luna (plina), revocându in memoria dupa trecerea vécului celui inainte de legea vechia si a vécului celei de sub lege, — véculu alu treilea din legea darului, ce nu erá cunoscuta in vécurile de mai inainte. Diu'a de domineca revóca in minte prin triumfulu invingerei lui Christosu — si inviarea nóstra cea din morti.

Cu tempulu scadiéndu dielulu crestiniloru, s'a statoritu serbarea pasciloru la 3 díle.

Joanu P. Papiu.

Predica pe diu'a I. a ss. Pasci.

(dupa S. Joanu Chrysostomu.)

Si va vení tempulu, cându toti cei ce suntu in morménturi, voru audí versulu Fiului lui Ddiu; si voru esí cei ce au facutu bine intru inviarea vietiei, éra cei ce au facutu rele intru inviarea osândirei.

Ev. Joanu. c. V. v. 28, 29.

Ce alt'cev'a este mórtea, decâtu despartírea trupului de-câtra sufletu. — Sufletulu care traiesce in vécu si neci cum nu póte morí — de-óra-ce din susu este, parasesce trupulu, atunci numai trupulu móre; pentru-cá o parte din noi e moritória éra ce'a-lalta parte e nemoritória, éra sufletulu ce nu se póte cuprinde cu ochii, de câtra ângeri se primesce si, déca a fostu, dreptu se pórtá in șenulu lui Avramu, éra de a fostu pecatosu se arunca in temniti'a iadului; pâna-ce vine diu'a cea infricosiata a judecatei, intru carea sufletulu éra-si se unesce cu trupulu, cá se deie séma inaintea scaunului de judecata a lui Christosu. — Dícu cá sufletulu éra-si se unesce cu trupulu, de-óra-ce, viéti'a cea venitória nu nimicesce trupulu, ci numai fiinti'a cea trecatória a trupului si mórtea, care ambele la inceputulu creatiunei nu au fostu legate de trupu. — Trupulu adeca e lucrarea lui Ddiediu, — stricarea si mórtea lui inse prin pecatu a venitü in lume, si asia trupulu éra-si se desbraca de acésta stricatiune si se imbraca intru nestricatiune, — lapeda ce s'a

lipitu de elu prin pecatu, si primesce de nou ce'a ce a avutu din darulu lui D.-dieu, intielegu nestrictatiunea.

Invetiatur'a despre re'nviarea trupului este de insemnatate fórte mare, càci ace'a ne dà deslucire deplina despre adeveturile credintiei, ordinédia viéti'a nóstra, éra provedinti'a divina o scutesce contr'a ori-ce atacuri. Precându necredinti'a intru reinviere restórce tóta viéti'a nóstra, o umple de mii de rele si tóte le aduce in disordine, pre atunci de alta parte credinti'a intru inviare intaresce convingerea nóstra despre provedinti'a domnedieésca prin carca tóte se guvernédia in lume, ne dà zelu spre vêrtuti, ne indémna a incungiurá pecatulu, si tóte le umple cu pace si linisce.

Cel'a ce nu crede cà va reinviá si va dá séma despre faptele s'ale, cì cugeta cà tóta fiinti'a nóstra se marginesce pre pamêntu, acel'a a-buna-séma puçinu se va ingrigí se faca vêrtuti. Cum ar' si face cându nu sperédia neci o remunerare. Neci se va abtiêné de fara-de-legi, — cí dincontra se vá inbelsiugá in totu feliulu de pofte si patimi neordinate.

Dara care e convinsu despre judecat'a venitória, si acést'a neincetatu o are inaintea ochiloru sei, precum si darea de séma neincungiurabila si sententi'a judecatei neamovibila, acel'a in totu modulu se va nisuí cá de o parte se eserciédie abnegare, blândétia si alte vêrtuti, éra de alt'a se fuga de desfrânare, necuratia si alte faradelegi.

Credinti'a intru inviare esie de-odata si mângaierea cea mai mare in nefericiri, in lupte cu ostenele si intru necasurile vietiei. Pentru ace'a vorbesce asia de desu si s. Apostolu Paulu despre inviare cá pre luptatorii lui Christosu se-i intarésca, se-i mângaié si se-i sustiêna in nevoi si necasuri. Pentru ace'a dîce: „*intru tóte necasu patimindu, cì nu ne pare reu, lipsiti fiendu éra nu de totu desnadaşduindu-ne, goniti, éra nu suntemu parasiti, surpati fiindu, éra nu perimu, . . . sciendu cà celu ce l'a redicatu pre Dlu Christosu si pre noi prin Isusu ne va redicá, si ne va pune impreuna cu voi,*“¹⁾ si éra-si „*scimu cà déca se va stricá cas'a nóstra cea*

¹⁾ II. Cor. IV. 8, 9, 14, 16.

pamântesca a locasiului acestu'a, zădire dela Domnedieu avemu casa nefacuta de mâna, vecinica in ceriu."¹⁾

Dreptu ace'a s. Apostolu ne aréta cã cea mai mare mângaiare intru luptele vietiei este sperarea vietiei de veci dupa inviare.

Iubitoru! fie-care va fi partasiu de inviare, ce'a-ce marturisesce Apostolulu, dicându: „*intru Christosu toti voru inviá fiesce-carele intru a s'a rânduéla.*"²⁾ Ce insémna acésta? Voiesce se dica cã pagânulu si jidovulu, necredintiosulu si credintiosulu, cu unu cuventu fie-care omu va inviá in dîu'a ace'a. — Déca inse toti ómenii voru inviá, pecatosii cá si dreptii, cei fara de lege si cei vêtuosi, pentru ace'a tu se nu credi cã D.-dieu e nedreptu si se nu cugeti intru tene: ce e acést'a, eu carele am fostu asia de zelosu si atât'a am rabdatu, e dreptu cã voiu inviá, dara totu asia voru inviá si cei pagâni, necrediotiosii si pecatosii?

Pentru-cã prin atari cuvinte se nu te cofundi, asculta ce díce insusi Christosu: „*cã va vení têmpulu cându toti cei ce suntu in mormênturi, voru audí versulu Fiului lui Domnedieu, si voru esí cei ce au facutu bine intru inviarea vietiei, éra cîi ce au facutu rele intru inviarea osêndirei.*"³⁾ Vedeti ce deosebire este intre cei ce voru re-inviá. De-si voru inviá toti, dara cei drepti spre viétia, éra pecatosii spre pedépsa (de consolat. mortis). E dreptu cã si trupurile pecatosiloru suntu neperitórie, dara onórea acést'a pentru dênsii se preface in isvoru de pedépsa si de osênda, càci trupurile loru voru inviá spre a suferí munc'a vecinica a focului. — Bine este se se insemne, cã nu ace'a e de doritu cá noi se inviamu, ci ace'a cá la inviare se aflamu marire si bucurie ér' nu munc'a focului, ce s'a rânduitu pentru cei pecatosi.

Me veti întrebá inse cã cum voru inviá dreptii? Ascultati ce díce insusi Dlu: „*Atunci dreptii voru straluci cá sórele intru imperati'a Tatalui loru!*"⁴⁾

¹⁾ II. Cor. V. 1. — ²⁾ I. Cor. XV. 22, 23. — ³⁾ Joanu V. 28, 29. — ⁴⁾ Math. XIII. 43.

Ce dîcu despre stralucirea sórelui? Trebuie cá dreptii se se preamarésca intru marirea lui Christosu, precum marturisesce Apostolulu dicîndu: „*Petrecerea nóstra este in cერიuri, deunde si pre Mântuitoriulu asceptamu pre Domnulu nostru Isusu Christosu, carele vá schimbá chipulu trupului umilintiei nóstre. cá se fia in chipulu trupului marirei lui s. c. l.*“¹⁾ — Trupulu nostru celu muritoriu dara se va schimbá si se va face asemenea marirei lui Christosu, — celu moritoriu se va imbracá intru nemorire, si ce s'a semenatu intru slabitiune, sculase-va intru putere. — Carnea (trupului) nu va mai fi supusa stricatiunei, neci se va teme de fóme, de sete, de morburi, neci de nefericiri; cî va intrá pacea si o odichna statatória a vietiei. Cu adeveratu! marirea cerésca de carea se va face partasiu dreptulu la in-viare, pestrece ori-ce marire, si e fora capetu. (I. Sermo de Consol. mortis.)

Celu necredintiosu si slabu in credintia nu se indestulesce cu atát'a, cî intréba: óre inviavoru cu adeveratu si trupurile? eu respundu cu cuvêntulu Apostolului: — „*Nebunule, tu ce sémèni nu inviédia de nu va morí? si ce sémèni? nu sémèni acelu trupu ce va se fia, cî numai graantiulu golu... séu de alt'cev'a din celelalte,*“²⁾ care e mortu, uscatu si fara umediéla. Si totusi dupa-ce a putredîtu, resare mai roditoriu, se imbraca in spice. — Acum cel'a ce pentru tene face cá graantiulu se invie, nu te va poté si pre tene inviá pentru sene. Elu carele pentru tine tóta diu'a lasa se resara sórele din intunereculu noptiei, readuce lun'a din perire si rechiamo spre folosulu nostru tempii trecuti, se nu ne reinoésca si pre noi pentru cari tóte acele le-au facutu si reinoitu, potéreau suferí cá acei'a in veci se piéra. pre cari prin suflarea s'a i-au chiamatu la viétia. Cum, óre omulu carele singuru e zîditu spre acelu scopu cá se cunoésca si onoredie pre Domnedieu, acél'a are se piéra in veci!?

Tu te indoiesci cá trupulu dupa mórte éra-si póte reinvia in form'a s'a, cându acél'a s'a prefacutu in cenusia si ósele in pulvere. Omule! spune-mi ce ai fostu tu inainte de ce te-ai fi conceputu in pântecele mamei tale? — Cu

¹⁾ Filip. III. 20, 21. — ²⁾ I. Cor. XV. 36, 37.

adeveratu nemica. Si Domnedieu carele te-a zîditu din nimic'a nu te va poté mai usioru se te renoiésca din cev'a? Că dóra vei crede că e mai usioru a face cev'a din ce'a-ce a esistatu decâtu din ce nu a esistatu. Acel'a carele te-a zîditu in pântecele mamei t'ale a-buna-séma te va poté recreá din pântecele paméntului. — Totusi dóra te temi că ósele cele uscate nu se voru poté éra si imbracă in carne. Incéta de a mesurá si a judecá a-totu-poternici'a lui D.-dieu dupa nepotinti'a t'a! Elu e creatoriulu a-tóte, carele in fiecare anu imbraca arborii cu frundie, si câmpulu celu uscatu 'lu infrumsetiéza cu flori si cu érba, acel'a va imbracă si ósele t'ale in primavér'a inviarei. — Profetulu Ezechielu inca s'a indoitu de acést'a, inse Domnedieu in visiune i-a aretatu „cându am prorocitu s'a facutu glasu, si éta cutremuru s'a facutu si s'au apropiatu ósel; fiesce-care osu la inchietur'a s'a... si éta cresceá preste dênsele vîne si carne, si se întindeá piele preste dênsele de-asupr'a si spiritu nu erá intrênsele..... si a intratu spiritulu intr'ênsele si au inviatu si au statu pre peciórele s'ale. multîme multa fórte.“¹⁾ Ast'feliu a convinsu D.-dieu pre Profetu prin o visiune spirituala despre inviare, éra Profetulu acést'a visiune a adnotatu-o, că unu ast'feliu de adeveru se fia si urmasiloru cunoscutu.

Éra Isusu cu dreptu cuvêntu eschiama: „*Inviavoru mortii, si se voru sculá cei din mormenturi.... cà rou'a cea dela tene vindecare loru este.*“²⁾ Adeca precum prin umedial'a de róua, resaru si invia ierburile paméntului, asia voru inviá prin rou'a cea spirituala a lui D.-dieu si ósele credintiosiloru. —

Te indoiesti inse că cum se va poté omulu reconstruí din darabele de ósa intru care s'a prefacutu trupulu dupa mórte. — Cauta, dintr'o schinteia mica tu insuti poti face unu focu mare, éra Domnedieu se nu póta din cenusia puçina se rezidésca pre omu? Si cându ai díce din acestu trupu nu mai esiste nimicu, e nimicitu priu focu, ori mâncatu de dobitóce selbatece, — de voiesci se díci acést'a, atunci numai decâtu recugeta că tóte se intorcu in paméntu, — cenusi'a

1) Ezech. XXXVIII, 7, 8, 10. — 2) Isai'a XXVI, 19.

celui arsu, si animalulu celu selbatecu, ce mâncase pre omu, tôte se prefacu in pamêntu, si a-totu-poternici'a lui Domnedieu pôte se-lu reinvia pre omu din pamêntu. — Cérca-te numai pre tine insu-ti. De nu se vede nici o schintéua de focu, — iai numai otielu si piétra, si din pétra scoti atât'a focu câtu 'ti trebuesce. — Foculu a fostu cá si ingropatu in pétra, éra prin tine s'a reinviatu. Acum'a ce'a ce tu prin intielegerea t'a ce ti-a datu Domnedieu poti face, cá ce'a-ce e ascunsu si ingropatu — adeca schintei'a, se-o aduci la aretare, — ace'a se nu póta face majestatea si a-totu-poternici'a lui Domnedieu? — Elu se nu póta dá viétia la ce e ascunsu si ingropatu?!

Crede numai cà Domnedieu e a-totu-poternicu! si numai ace'a trebuie se intrebi, cà óre promis'a D.-dieu invierea trupului? — Dá a promisú, si tu despre acést'a ai marturíe, si chiar' marturi'a lui Christosu, atunci crede tare intru inviare, si nu te teme de mórte. Christosu inse marturisesce dicându: „*vine têmpulu cându toti cei ce suntu in mormênturi voru audí versulu Fíiului lui D.-dieu s. c. 1.*“)“ deci insusi Christosu ni-a promisú invierea. Ce se tiene de Apostoli, ei marturisescu si vestescu cà Christosu a inviatu din morti, si cà printr'ênsulu toti mortii voru inviá. In speranti'a inviarei Apostolii nu s'au temutu neci de mórte, neci de tortura, neci de restignire, ei au sigilatú marturisiréa despre inviare cu sângele loru. „*De nu este inviare, díce s. Paulu, atunci neci Christosu nu a inviatu. — Christosu inse a inviatu, si precum printr'unu omu a întratu mórtea, asia prin unu omu (adeca prin Christosu) si invierea mortiloru. — Precum in Adamu toti moru, asia voru inviá toti prin Christosu.*“²⁾ Apoi adauge: „*De nu voru inviá mortii neci cum.... p'ntru-ce dara avemu si noi primeşdia in tóta br'a, — in tôte dílele moru pentru laud'a vóstra.... ce folosu 'mi este, de mortii nu se voru sculá.*“³⁾

Éra intr'altu locu díce, cà tóta díu'a se espune mortii, si totu nu abstá dela vestireá evangeliéi „*sciendu cà celu ce a redicatu pre Dlu Isusu Christosu si pre noi prin Christosu Isusu ne va redicá.*“⁴⁾

1) Joanu V. 28, 29. — 2) I. Cor. XV. 16, 20—22. — 3) I. Cor. XV. 28—32. — 4) II. Cor. IV. 14.

Ce vomu dîce inca de ss. Martiri? Avutu-au ei ori bá convingere despre inviare? De nu ar' fi avutu, a-buna-séma cá nu ar' fi suferitu mórte asia crudela, — pre cându intru sperarea inviarei fiindu, nu au cugetatu la torturele presente, ci la resplatirea venitória. — Ori ce se dîcu despre nenumerati barbati si muieri, despre teneri si tenere, cari au contemnatu mórtea paméntésca. Ei ar' fi potutu scapá de mórte, de ar' fi abnegatu pre Christosu, dara mai bucurosu au voitu se jertfésca viéti'a cea paméntésca cá se dobândésca cea eterna, se fia goniti pre pamentu, cá se se faca locuitorii ceriului. Precumu s. Paulu asia si ei prin credinti'a intru inviare fura intariti spre lucrarea ataroru fapte eroice.

Cum se ne infricosiamu dara de mórte? De voimu cá se fimu urmatorii ss. Martiri si odata cu ei se fimu impreunati, atunci nu avemu ce se ne tememu de mórte, nici se ne intristamu pentru adormirea celoru de ai nostrii.

Dreptu ace'a de sêmtiesci apropiarea mortiei — opresce-ti lacremile si suspinele, si in locul acelei intristari lasa a se coborí in sufletulu teu ace'a intristare, carea Apos-tolulu o numesce bineplacuta Domnului¹⁾, ace'a intristare carea lucrédia mântuirea nóstra, adeca: parérea de reu pentru pecate. — Cérca inim'a t'a, ispitesce conscienti'a t'a, si de vei affá cev'a de ce se-ti para reu — ce'a-ce a buna séma vei affá — suspina marturisindu-ti pecatele, plânge in rogatiuni, intristédia-te pentru mórtea adevérata, adeca pentru pedéps'a sufletului si gielesce pentru pecatele tale, càci atunci nu te vei infricosiá de sfêrsítulu vietiei, pentru-cà ace'a, de dupa vointi'a lui D.-dieu, odata mai cu marire se va innoi.

Si cá cugetulu inviarei se nu ne intimideze, se ne nisuiamu a face fapte bune, si a duce o viéti'a cuviósa, — la privirea fia-carui mortu se ni-o propunemu acest'a si pâna cându avemu têmpu se ni lucramu mântuirea. Se aducemu fructe de penitentia, se indreptamu ce ámu gresitu, cá se nu vína preste noi neasceptatu ór'a mortiei, si atunci se ne lipsésca tempulu spre a face destulu pentru gresiunile nóstre.²⁾

J. Borostu

1) II. Cor. VII, 10. — 2) Sermo II. de consolatione mortis T. VI. pag. 291—305. Cfr. Hom. XVII in epist. I. ad Cor. T. X. p. 141; — Hom. VII. in epist. I. ad Thess. 2 T. XI. p. 436; Hom. de Resurrect mortuorum 7. T. II. p. 429 seq; — Hom. 45 in Joan. 4. T. VIII. pag. 25. si altele.

Predica pre diu'a a II. a ss. Pasci.

S'a scolatu Domnulu cu adeveratu.

Ev. Luc'a c. 24 v. 34.

Multi cérca si dîcu, pentru-ce nu s'a aretatu Christosu jidoviloru de locu dupa inviare? Acest'a este inse cuvêntu fora de nici unu folosu si superfluu. Pentrucà de ar' fi avutu Christosu sperare, cá o atare aretare i-ar' fi indemnatu la imbraçisiarea credintiei a-buna-séma la toti s'ar' fi aretatu dupa inviare. Dara cumcà prin ace'a pe jidovi nu i-ar' fi adusu la credintia destulu de chiaru se aréta prin fapt'a inviarei lui Lazaru. Acest'a dejá de 4 dîle a fostu mortu încâtu a fostu stricatu si puturosu, de-si Christosu inaintea tuturoru l'a inviatu pre acel'a, pre jidovi nu numai cà totu nu i-a potutu dobândi pentru credintia, ci mai multu i-a iritatu, încâtu din acésta cauza a voïtu se-lu omóre pre Christosu. (J. 12. 10.)

Asiadara déca ei nu au crediutu intrênsulu cându a inviatu pre altulu, nu ar' fi fostu acei'a si mai furiosi, cându s'ar' fi aretatu loru inviatu din morti... Si pentru ace'a cá pre judei se-i libereditie de atât'a furóre, s'a ascunsu din-aintea loru, de-óra-ce déca dupa restignire li-s'ar' fi aretatu, i-ar' fi espusu la o osênda si mai mare.

Pentru-cá pre ei se-i crutie, s'a subtrasu de sub ochii loru „dara prin minunele facute (de catra Apostoli) s'a aretatu pre sene loru.“ — Totu un'a a fostu ori ar' fi vediutu pre celu inviatu, ori se fi audîtu pre Petru dîcîndu „*In numele lui Isusu Christosu scóla si umbla!*“ (Act. III. 6.) Si ce e mai multu, minunele facute de catra Apostoli in numele lui Isusu au fostu dovedîle cele mai puternice spre demonstrarea inviarei lui Christosu, — acele mai tare au doveditu inviarea lui decâtu chiar' déca in persóna s'ar' fi aretatu. — Ce'a-ce se cunósce din urmatórele:

Christosu a inviatu si s'a aretatu invetiaceiloru sei: dara si intre acesti'a s'a aflatu óre carev'a necredintiosu adeca Tom'a ce se dîce gémênu, care nu a voïtu se créda intru inviarea Dlui, ci spre dovedirea acesteia a poftitu cá se puna degetulu seu in ranele cuielor, éra mân'a s'a in cóst'a lui Acestu invetiacelu in decursu de 3 ani a petrecutu cu Christosu, a fostu partasiu in un'a si ace'a-si mésa cu Dlu, a vediutu semnele si minunile cele mai mari, a au-

dîtu vorbindu pre însu-si Domnulu si totu-si acum'a cându vede pre Dlu inviatu din morti, nu voiesce a crede pâna atunci, pâna-ce nu vede locul cuieloru si ranele sulitiei. Intrebu acum'a cum ar' fi crediutu lumea tóta, déca l'ar' fi vediutu inviatu din morti? cine ar' cutezá se afirme un'a cá acést'a?

Dara nu numai din acést'a, ci si din alte impregiurari potemu documentá, cá minunile (Apostoliloru) mai tare a servitu spre dovedirea inviarei decátu ar' fi potutu face acést'a chiar' cându Christosu in persóna s'ar' fi aretatu.

Cându multîmea poporului au auditu pe Petru dicîndu celui schiopu: „*In numele lui Isusu Christosu scóbla si umbla,*“ trei si cinci mii de ómeni au crediutu. (Fapt. 4. 4.) Invetiacelulu acel'a cându l'a vediutu pre Christosu inviatu nu a crediutu, precându acesti inimici ai lui Christosu vediéndu semnele au crediutu. Minunea ace'a mai multu si mai chiar' a indemnatu spre primirea credintiei, de câtu privirea celui inviatu..... deci minunile si semnele facute de cátra Apostoli suntu dovedile cele mai tari despre inviarea lui Christosu, pentru ace'a díce însusi Christosu „*celu ce crede intru mine, lucrurile care le facu eu, si elu le va face si mai mari decátu aceste va face.*“ (Joanu XIV. 12.)

Pentru-cá dupa-ce restignirea pre multi i-au scandalisatu, — pentru ace'a a fostu de lipsa cá si mai mari minuni se se faca. Déca inse Christosu dupa mórtea s'a ar' fi remasu in grópa si mortu, si nu s'ar' fi sculatu si inaltiatu la ceriu, pre cum dícu judeii, atunci nu numai cá nu s'ar' fi potutu face mai mari minuni, ci si acele care mai'nainte de ace'a s'au facutu, ar' fi trebuitu se incete. — Se bagati de séma la aceste acumu díse, pentru-cá in acele jace demonstrarea inviarei nedubitate, pentru ace'a dorescu acele a le repetá...

Pâna cându Christosu a traitu a facutu semne, a inviatu mortii, a curatítu pe cei leprosi, a scosu dracii, apoi a moritu, si precumu dícu judeii cei fara-de-lege dênsulu nu a inviatu din morti. Ce vomu díce dara acelor'a? Noi li vomu díce: déca nu a inviatu Christosu, cum s'a potutu intêmplá cá dupa mórtea lui, cu numele lui se se faca si mai mari semne? Neci odata inca nu s'a intêmplatu cá cinev'a diutre cei vii se fi facutu mai mari semne dupa mórte decátu in viétia; — dupa mórtea lui Christosu inse, numele lui a

sevêrsîtu minuni care atâtu din natura, câtu si de dupa modulu sevêrsirei au fostu mai mari, decâtu cele dinainte de mórtea lui. — Minunile acele au fostu mai mari, pentru-câ in viéti'a lui Christosu, neme nu a inviatu din mortî numai prin umbra, dara umbr'a Apostoliloru multe atari minuni a facutu. — Éra de dupa modulu sevêrsirei acele minuni implinite dupa inviarea lui Christosu au fostu mai mari, pentru-câ mai'nainte, elu insusi poruncindu a facutu minuni, — dupa patime inse servitorii lui numai prin invocarea numelui celui sântu si prémaritu alu Lui au facutu minuni mai mari si mai stralucite, cá ast'felu poterea Lui (Is.) mai chiaru si preamaritu se stralucésca.

Pentru-câ, déca cinev'a numai prin invocarea numelui lui Christosu a facutu minuni, acést'a e cu multu mai multu, decâtu déca acele minuni le-ar' fi facutu elu insusi. Vedeti dara Iubitiloru, cà semnele si minunile facute de càtra Apostoli dupa inviarea lui Christosu atâtu din natura, câtu si dupa modulu loru au fostu mai mari decâtu cele facute de Christosu. Apoi nu este acést'a o dovada eclatanta a invierei? Càci precum am mai disu si de nou affirmu, déca Christosu a moritu dara nu a inviatu, atunci si minunile Lui au trebuitu se incete; precându in adeveru acele nu numai cà n'au incetatu, ci au urmatu mai mari si mai marite sevêrsite decâtra Apostoli.

Déca nu ar' fi inviatu Christosu, neci Apostolii nu ar' fi fostu in stare se faca atari minuni in numele Lui, pentru cà un'a si ace'a-si potere a Domnului a fostu prin carea s'a sevêrsîtu minunile atâtu inainte câtu si dupa restignire, si inca inainte de mórte prin sine insusi, dupa-ace'a prin Apostoli.

Pentru-câ inse dovéd'a invierei se se arete mai chiaru si luminatu, minunile sevêrsite dupa inviare au trebuitu se fia mai preamarite decâtu cele dinainte de ace'a.

Va dîce inse necredintiosulu, cà de unde scimu noi ace'a, cà Apostolii au facutu atari minuni in numele lui Isusu.

Acést'a o scimu din s. scriptura, respundu eu, pentru-câ din s. scriptura se adeveresce cà Christosu s'a restignitu si cà s'a facutu minunile, — vorbesce dara si despre un'a si despre alt'a.

Dara, daca tu adversariulu nostru nu credi acést'a ci dîci cà Apostolii nu au facutu atari minuni, prin acést'a intru dênsii recunosci o potere si gratia si mai mare dom-

nedieésca, pentru-cà atunci trebuie se admiti' că dênsii fara minuni tóta lumea o-au adusu la cunoscinti'a lui D.-dieu. — Acést'a este inca minunea cea mai mare si mai neaudita cà atari ómenii seraci, desconsiderati, neinvetiati, lipsiti, la numeru numai 12, fara minuni au potutu se întórcá la sine atâte cetati, popóre, regi, tirani, philosophi, oratori si asiadícându tóta lumea.

Póte dóra cà tu ai dorí se vedi a se face si acum minuni. E bine, voiescu se-ti aretu mai mari decâtu cele de mai inainte, anume nu numai pre unu inviatu, nu numai unu orbu care a recâscigatu vederea, ci tóta lumea carea din intuneculu ratacirei s'a eliberatu... Voiescu se-ti aretu nu numai unu leprosu curatítu, ci totu atâte popóra, care in bai'a renascerei fura liberate de lepr'a pecatelor. Ce semnu mai puternicu poftesci, o, omule! cându vedi asia mare si repede schimbare.

Voiesci inse se cunosci, cà in ce modu a redatu Christosu vederea la tóta lumea? Cauta, mai'nainte ómenii lemnulu si pétr'a nu li-au consideratu cá lemnu si pétra, ci asia au fostu de orbi, câtu aceste lucruri fara de viétia le-au numitu domnediei. Acumu inse sciu ce este lemnu si ce e pétra, si credinti'a i-a invetiatu, cine e D.-dieu, pentru-cà numai prin credintia se póte cuprinde natur'a ace'a inmortalá si fericita.

Voiesci inca un'a dovéda a inviarei? Schimbarea carea dupa inviare s'a facutu in inimele Apostoliloru este o dovéda si mai eclatanta a inviarei lui Christosu chiar' si decâtu minunile Apostoliloru. — Preste totu e admisu, cà omulu desí a avutu iubire catra unu altu omu in viétia, dupa mórtea acelui'a totusi abia 'si aduce aminte de elu, cu câtu mai vértosu 'si uita omulu de acei'a pre cari in viétia nu i-a iubit.

De ací urmédia, cà dupa mórte neme nu preferesce mai pre susu de toti si de tóte pre amicul ori invetiatoriulu seu pre carele in viétia l'a lasatu, mai alesu déca din atare alipire si zelu mii de necasuri i-se nascu.

Éta inse ce'a ce neci odata nu s'a intêmplatu, ace'a s'a intêmplatu cu Christosu si cu Apostolii. Pâna-ce a traitu Christosu, Apostolii l'au parasitu si s'au lapedatu de elu, cându l'au vediutu prinsu l'au parasitu si au fugitu; acum'a

inse dupa ocări nenumerate si dupa restignire pre Acel'a 'lu pretiuescu si-lu inaltia mai pre susu de tóte, încátu suntu gat'a cu bucuria a-si pune sufletulu pentru marturisirea si credinti'a lui Christosu.

De nu ar' fi inviatu inse Christosu dupa mórte, cum ar' fi potutu se se intemple cá acei'a cari pâna cându fù viu l'au parasitu, acum'a dupa mórtea Lui se se espuna pentru dênsulu la mii de primejdie? — Toti au fugitu, Petru chiar' cu juramêntu de trei ori s'a lapedatu de dênsulu, si éta totusi ce se intêmpla, acestu invetiacele carele in viéti'a lui Christosu s'a spaimentatu de cuvêntulu unei servitórie misiele, si de Dlu seu in urma cu juramêntu de trei ori s'a lapedatu, acest'a dîcu dupa inviarea Domnului asia de iute s'a schimbatu, încátu inaintea a-tóta lumea nu s'a spaimentatu, ci in midiloculu judeiloru publice, fara frica si cev'a temere de reu, a predicatu, cá celu restignitu si inmormêntatu a trei'a dí a inviatu din morti, si s'a suitu la ceriuri.

De unde inse s'a facutu cá intru atât'a se se încéda? de acolo cá despre inviarea lui Christosu a fostu deplinu convinsu. — Pentru-cá l'a vediyutu, a vorbitu cu elu si l'a audítu vorbindu despre cele viitórie, pentru ace'a a cutezatu a suscepe atâte pericole, sciendu cá le patimesce pentru unu mântuitoriu carele este víu s'a espusu la totu feliulu de necasuri si de acolo a câscigatu o vêrtute si mai mare, o intarire mai puternica, încátu a doritu se móra pentru Christosu si s'a lasatu cá pentru Elu se fia restignitu cu capulu in josu.

Dreptu ace'a déca vedi cá dupa mórtea lui Christosu si mai mari minuni se facu intru numele Lui, decátu mai'nainte de ace'a, si cá invetiaceii mai tare se lipescu de dênsulu acum'a dupa mórte decátu inainte de ace'a, cá ei aréta acumu cu multu mai multa incredere câtra Dênsulu, si din tóte partile dovedescu o schimbare asia minunata, din aceste impregiurari dedù, cá cu mórtea lui Christosu nu s'a sfêrsítu tóte lucrurile Lui, ci din contra a inviatu si e viu, cá Elu celu restignitu, remâne totudéun'a D.-diu viu si nemoritoriu.

Pentru-cá de nu ar' fi inviatu Christosu, invetiaceii lui nu ar' fi potutu face minuni mai stralucite, decátu cele de mai'nainte de restignire.

Pre unu tîmpu l'au parasîtu chiar' Apostolii, acumu inse tóta lumea grabesce la Elu, nu numai Petru singuru, ci mii si mii altii, si inca de acei'a, cari au traitu mai târdîu si nu l'au vediutu pre celu inviatu, si-au pusu viéti'a pentru Elu, s'au lasatu a se descapítá, a suferí patimi nenumerate numai cá se póta remáné neclatiti intru marturisirea credintei si se móra intru ace'a. — Spunemi acum'a necredintiosule (judee) cum a potutu acel'a, care dupa parerea t'a a moritu si in mormêntu a remasu, cum a potutu acestu mortu se arete atát'a taría si vîrtute in urmasii sei si se-i indemne cá pre Elu singuru se-lu adoredie si mai bucuosu ori-ce se suferé, se rabde, decátu se-si lapede credinti'a intru dînsulu? Vedi dara câtu de luminatu dovedescu aceste tóte inviarea Lui.

Minunile ce s'au facutu si se facu dupa inviarea Lui, — alipirea cea caldurósa ce s'a aretatu in cei ce au vietuitu atunci si vietuescu acum'a, periculele la care s'au espusu credintiosii, tóte aceste suntu dovedi despre inviarea lui Christosu

Voiesci inse se vedi si pre inimicii lui câtu de tare se temu de puterea si vîrtutea Lui, asculta ce díce Scriptur'a: „*Éra vediêndu Judeii indraznirea lui Petru si a lui Ioanu si sciendu cà ómeni necarturari suntu si prosti se mirá.*“ (Fapt. 4. 13.) S'au temutu dara nu pentru-cá nu au sciutu carte, cipentru-cá-cá ómeni necarturari pre toti i-au invinsu si „*vediêndu pre omulu celu tamaduitu cu ei stându, nemica nu aveá a díce in potriva* (C. IV. 14), de-sí mai'nainte se oppuneáu lui Christosu cându faceá minuni.

Pentru-ce nu díceáu acumu nemicu in potriva? i-au opritu pre ei puterea cea nevediuta a celui restignitu, acest'a a astupatu gur'a loru, a domolitu indrasnirea loru de a vorbí in potriva, pentru ace'a au statu, si nu poteáu se díca cev'a in potriva. — Cauta-i inca atunci, cându vorbescu, cum de 'si aréta temerea s'a „*voiti se aduceti asupr'a nóstra sângele omului acestui'a.*“ (Fapt. V. 28.) Dara, de e numai unu simplu omu, pentru-ce te temi de sângele lui jidovule! câtu de multi profeti ai ucisu? Pre câti drepti i-ai junghiatu, si nu te-ai temutu de sângele acelor'a, — pentru-ce te temi dara de acest'a? A-buna-séma celu restignitu a infricatu conscienti'a loru, si nepotêndu-si ascunde temerea, inaintea inimiciloru aréta slabitiunea loru.

Cându l'a restignitu pre Christosu, intru atât'a desconsiderá sângele lui, încâtu a strigatu: *sângele lui asupr'a noastră si asupr'a fiiloru nostrii*" (Math. 27. 25), dupa patima inse cându vedu puterea lui cea stralucitória, se temu si se infricosiédia dîcîndu: „voiti se aduceti asupr'a noastră sângele omului acestui'a?"

De erá Christosu unu insielatoriu si vrașmasiulu lui Domnedieu — precum dîceti Judei fara-de-lege, — pentru ce ve spariati de sângelelui, — că decumv'a ar' fi fostu atare, ar' fi trebuitu se ve faliti cu omorirea Lui, dara pentru-că nu erá, pentru ace'a ve cutremurati!

Se recunócemu dara Iubitoru! puterea si bunatatea lui Christosu si se nu incetamu pre dînsulu a-lu preamarí, cá odata se potemu dobândí bunatátile cele negraite, cu darulu si cu iubirea de ómeni a Domnului nostru Isusu Christosu, carui'a impreuna cu Tatalu si cu Spiritulu santu si de viétia facatoriu, se cuvine marire si putere, acumu si pururea si in vecii veciloru. Aminu.¹⁾

J. Boreșiu.

Pentru-ce se cetescu la s. liturgia „Faptele Apostoliloru“ de locu dela Dominec'a inviarei, éra nu dupa Rosalie?

S. Joanu Chrysostomu esplicându cuprinsulu Fapteloru Apost., dupa-ce ar' fi aretatu diferinti'a intre evangelia si faptele apost. încâtu adeca evangeliile cuprindu in sene: „istori'a aceloru lucruri, care Christosu a facutu si a dîsu,“ precându faptele „cele ce cel'altu Mangaitoriu (Spiritulu s.) a facutu si a dîsu,“ fiindu cartea acést'a din urma „mai alesu demonstrarea inviarei,“ (Hom. I. in Acta apost. 5. T. IX p. 21.) trece de aréta intr'altu locu ratiunea pentru carea faptele apostoliloru se cetescu de locu dupa serbatórea inviarei éra nu dupa serbatórea descinderei Spiritului santu.

Argumentele produse de cătra s. Chrysostomu referitórie la caus'a din cestiune suntu urmatóriele:

„E de lipsa inse cá se dîcemu si despre ace'a, cá pentru ce a statoritu parintii nostri cá faptele apostoliloru se se cetésca in cele cincidieci de díle (Pentecoste) . . . Nu fora temeiú si caúsa au statoritu acést'a parintii nostrii, ci din

¹⁾ In principium Actorum IV. 6. T. II. pag. 106—112.

causa de totu prudenta: si aname, nu cá libertatea nóstra se-o supuna necesitatii temporiloru, ci cá acomodându-se lipsei celoru nepotintiosi, pre acesti'a se-i aduca la vistiariile cunoscintiei. . . .

„In diu'a crucei (restignirei) cetimu cele ce se referescu la cruce, in sambat'a cea mare asişderea ace'a, cá Domnulu s'a vëndutu, s'a restignitu, a moritu dupa trupu si s'a pusu in mormentu: pentru-ce nu cetimu dara si faptele apostoliloru dupa Rosalie (Pentecoste) candu acele s'au intemplatu si au luatu inceputulu? Sciu cá acést'a multi nu-o cunosc, deci e de lipsa cá dreptu din faptele apostoliloru se demnstramu, cá se cunósceti cá pentru-ce se incepu faptele apost. nu din dfu'a de Rosalia, ci dela tempulu dupa care urméza cele 50 de díle (Pentecoste).

„Cu totu dreptulu ar' poté se iutrebbe ori si cine, cá pentru-ce s'a statoritu ast'feliu, cá istori'a restignirei sè se cetésca in diu'a crucei si a patimei, éra faptele se nu se cetésca in acele díle, séu in acelu tēmpu cându s'au sevêrsítu, ci prevenindu tēmpulu, pentru-cá abunaséma numai dupa-ce Christosu s'a scólatu din morti, si in 40 díle a petrecutu cu invetiaceii sei, s'au facutu minuni prin apostoli. . . .

„Ascultati tóta caus'a (acestei dispusetiuni): De locu dupa cruce (restignire) vestimu inviarea Lui, — demonstrarea inviarei inse suntu minunile facute de catra apostoli, — éra cartea acést'a (Faptele) nu e alta ce decátu scól'a minuniloru apostolice.

„Dreptu ace'a parintii au statoritu, cá cele ce mai apriatu dovedescu credinti'a inviarei celei domnedieesci, acele numai decátu sè se cetésca dupa restignirea si inviarea cea de viétia datatória. Si acést'a e caus'a iubitoru, cá de locu dupa restignire si inviere cetimu minunile facute de catra apostoli, cá prin acést'a se avemu dovada lamurita si nemintiunósa a inviarei.

„Nu l'ai vediutu cu ochii trupesci pre celu inviatu, dara 'lu vedi cu ochii credintiei inviatu din morti. De nu l'ai vediutu pre Elu inviatu din morti cu acesti ochi (trupesci) prin acele minuni privesce la celu inviatu din morti, la vederea acést'a a credintiei te conduce aretarea semneloru.“
(In principium Actorum IV. 6. T. III. pag. 101—106).

J. Borosiu.

UNA SINGHILIA VECHIA.

Totu omulu cu anim'a la locu si iubitoriu de adeveru, care doresce a cunoşce genuine istori'a Beserecei năstre romane, atātu a celei unite cātu si a celei neunite, si oftéza cá acea istoria se fia, ce'a ce intr'adeveru trebuie se fia „una oglinda curata, in care sè se reflecteze tóte persónele conlucratóre si evenemintele din acésta conlucrare purcese in pur'a si natural'a loru infaçisiare, fara cá adeverulu se fia intortocatu prin fanaticismu confesionale séu prin alta patima de preocupare, care nu duce la altu cev'a decātu la „ciungariri de documente existente, la supositi'a parerei individuali façia si in contr'a documenteloru existente,“ *) trebuie se adune si pastreze cu scumpatate ori-si-ce documente, scrieri private si inscriptiuni, cari vérsa lumina asupr'a starei besericeii si asupr'a starei culturai scientifique si sociali in care s'au aflatu preotímea romána in tēmpurile mai vechi, carei'a preotími nu i se póte denegá neperitoriulu meritu: de a fi fostu sustienutóri'a si aparatóri'a celui mai scumpu tesauru, ce-lu mai avemu astadi, a limbei năstre române!

Missiunea preotimeii crestine preste totu luându-se au fostu un'a dintre celea mai sublimе missiuni, acést'a missiune o-au implinitu cu multu zelu si labóre; cá-ce prelânga propagarea si pastrarea credintiei si a moralei crestine, prelânga cultivarea scientieloru sacre, au mai cultivatu, potemu díce, mai tóte ramurile scientiei si a artei, in tēmpurile celea mai grele si critice, in tēmpurile migratiunii popóreloru precum si in tēmpurile evului mediu: precându musele, spariate de strepítulu armeloru, s'au retrasu de pe bin'a lumii sgomotóse, si si-au aflatu refugiu si adapostu intre murii reci a manastiriloru, in celele ânguste ale mona-

*) Cumcà unii din istoricii moderni schimonosescu istori'a besericésca si o adaptéza calapodului loru dovedesce: „Vechi'a metropolia“ de N. Popea; cumcà cu parerea loru inlocuiescu adeverulu documenteloru existente dovedesce unu altu istoricu besericescu cându díce: „Noi in obiectulu acest'a care ni este de prea mare însemnatate, ne ferimu de ori-ce patima si reducemu parerea năstra la ace'a etc.“ si mai in josu: „Nóue ne vine a díce cá scriitoriulu acest'a nu spune dreptu etc.“ (Vedi istori'a bisericeii ortodoxe resarítene de Andreiu B. Siagun'a pagin'a 175.)

chiloru! Chiamarea preotîmei române au fostu inse nu numai sublîma, dar' si fôrte grea, cãci ea prelînga propagarea si sustienerea credintiei si a moralei crestine au mai avutu si greulu dar' frumosulu rolu de a pastrã si aparã limb'a nãstra materna: asupr'a carei'a stateáu la pînda, precum stáu lupii rupti de fãme la stîn'a oiloru, pre de una parte preotii greci si slavi, ér' pre de alta parte poterea seculara cu toti argatii sei.

Si mirare! precumu mantuitoriulu nostru alesese pentru propagarea religiunei s'ale domnedieesci pre cei 12 pescari simplii si fara scientia, ast'feliu si provedinti'a divina concre-diù pastrarea limbei române preotîmei nãstre, care in tîmpii mai vechi erã in cea mai mare parte simpla, neculta si cu fôrte puçina carte.

Documentulu ce-lu voiescu a-lu comunicã cu acêsta oca-siune onoratului publicu cetitoriu e una singhilia (decretu de denumire), prin care episcopulu gr. or. Sofronie Kyriloviciu denumesce de preotu in Lozn'a pre Teodoru Rednicu la 24. Dec. 1770. — In acestu documentu se oglindéza starea cultura si scientifica, in care se aflã preotîmea nãstra romãna in partea a dõu'a a seclului trecutu, inainte de acêst'a cu 118 ani.

Contiutulu documentului e urmatoriulu:

Sofroniu cu mil'a lui Domnedieu pravoslavnicu Episcopu neunitiloru in Ardêlu.

Dupa darulu si poterea preasfintului si de viétia facatorinlui duchi, data nãue dela marele Archireulu nostru Is. Christosu prin apostolii sei si ai loru namestnici si urmatori, pre pravoslavniculu acest'a barbatu Teodoru Rednicu locuitoriu neunitu din Lozn'a*) din cinstit'a varmegia a Dobãcei... cu totu dinadinsulu ispitindu-lu, ne-amu incredintiatu mai vêtosu prin marturi'a duhovnicului lui pop'a Grigorie l'amu aflatu a fi vrednicu de preotie, pre carele dupa obiceiulu bisericei resaritului legei grecesci neunite, l'amu hitonitu preotu deseversitu, si l'amu asiediatu parochu si

*) Lozu'a mare apartiène diecesei Gherlei, se afla in comitatulu Solnocu-Dobãc'a protopopiatulu Surducului.

pastoriu sufletescu la hramulu sfinților apostoli Petru și Pavelu în Lozn'a . . . la acestu hramu și satu 'lu întarimu și-i dăm putere, că prin tainele celea sfinte se zidésca pe ómeni spre viéti'a crestinésca și duhovnicésca, se boteze, se miruésca în primejdii numai de mórte se ispoveduésca. Ér' pricinile celea grele de socotitu, nóue Archireului se le aduca înainte, se liturgisésca, se cunune după invoirea barbatului și a muierei, dar' fara scirea și tiedul'a protopopului locului se nu indrasnésca suptu pierderea preotiei, se faca maslu la cei bolnavi, ér' la cei sanetosi nici-cum se nu indrasnésca, inca și tóte orenduelile bisericei i-amu poruncitu se le implinésca. La hramulu ce l'amu blagoslovitu se aiba grigia a slugí, ér' fara porunc'a și blagoslovi'a nóstra airea a trece se nu indrasnésca după alu 3. canonu alu soborului Antiochiei.¹⁾ Dóue biserici se nu tîe după alu 15 canonu alu soborului, alu 7. că se nu se arete vëndietoriu de suflete.²⁾ Ci unulu hramu se steie înainte în biserică sloboda, ér' nu cumperata cu bani, calcându acést'a se opresce de preotia, după alu III soboru de obsce.³⁾ Datoriu este preotulu Teodoru după porunc'a nóstra cu totu sufletulu a se silí, a cetí și a luá sém'a sfintei scripturi, a portá grigia pentru mântuirea sufletelor crestinesci, a se deprinde la pravoslavia, în blagocestie, în tresvire, în curatia, în buacuviintia și se fie de cinste, primitoriu de streini, nebetivu, negálcevosu, nelacomu, ci blându, luatoriu de séma, nezavistnicu, neiubitoriu de argintu, invetiatoriu nice de-o smintéla, în nimic'a scandala dându, că se-i fie slujb'a fara prihana puindu-se pre sine pilda faptelor celor bune. Datoriu este preotulu a învetiá cinulu bisericescu și viéti'a legii crestine pre ómeni în tóte dílele, și mai vértosu în díu'a dominecei, după cum porun-

¹⁾ Canonulu 3 a sinodului din Antiochi'a ținutu la anul 341. suna: „Presbiterulu și diaconulu nu-si póte lasá parochi'a, și déca la chiamarea episcopului nu se întórce, se se depuna și episcopulu care 'lu va primí se se canonésca.“ Vedi Institutiunile dreptului bisericescu de Dr. Ratiu §. 40. pag. 121.

²⁾ Canonulu 15. alu sinodului 7. suna: „La Constantinopole, unde suntu multíme de preoti, se nú se puna unu clericu la dóue biserici.“ Vedi totu acolo pag. 156.

³⁾ Provocarea la sinodulu alu III. ecumenicu ținutu la Efesu la anul 431. nu are locu, că ci acelu sinodu se ocupa cu ereticulu Nestoriu și cu aseclii lui.

cesce alu 5 soboru¹⁾. Dupa invetiatur'a sfinților dascali se le tâlcuiéscă, și si prin acel'a-si soboru se lapeda de preotia care prin lene nu ar' face celea poruncite si numite.

Inca detoriu este preotulu tóte celelalte cădinti a preotiei a le impleni, turm'a s'a bine a o pastorí, cá se nu se rusíneze in diu'a infricosiatei judecati a lui Domnedieu, ci se dica: éca eu si pruncii mei, si se audia dulce glasu a Imperatului cerescu: bine fericita si credintiósa sluga, preste puçinu ai fostu credintiosu preste multe te voiu pune, intra in bucuri'a Domnului teu. — Dar' de va mai face cev'a, ce opresce pravil'a si invetiatur'a nóstra, lipsitu se fia de preotia, pâna se va indreptá. Pentru mai buna incredintiare i-amu datu invetiatur'a nóstra pe scurtu cá de rostu se-o scie si cá se pôrte viéti'a lui cu cinste, si pastorí'a lui se-o padíesca si se-o invetie. Éra noriasii lui datori voru fi pre preotulu Teodoru a-lu cinstí si a-lu ascultá intru celea bisericesci, si ce este obiceiulu, dreptatea si ingaduinti'a rënduiehiloru celoru Prea inalte fara rapscire a implini.

S'au datu in Oarti'a de josu²⁾ 24 Decembre 1770.

[L. S.]

Sofronie Kyriloviciu m. p.

Din contienutululu acestui documentu elucescu urmatórele :

1) cumcà doritorii de a se preotí se ordiná in urm'a unei simple marturii si recomandari facute episcopului respectivu din partea vre-unui preotu hirotonitu ;

2) cumcà scienti'a ce se recere de la doritorii de a primí ordurile sacre au trebuitu se fia cu totul neinsemnata, de-óra-ce in decretulu de denumire din cestiune se cuprindu pe scurtu tóte povatiuirile, de cari are lipsa unu preotu, asia încátu tragându un'a paralela intre starea

¹⁾ Sinodulu Trulanu tienutu la anulu 692 (in pravila a 5. si 6.) in canonulu 19. dîce: „Episcopii suntu datori a invetiá poporul in tóte dîlele, mai alesu dominecile si serbatorile tiênendu-se de s. scriptura, si de esplicarile sântiloru parinti. Ér' cine nu va portá grigia de poporu si nu-lu va invetiá religiunea, pre acel'a canouulu 57. alu apostoliloru, antâiu 'lu afurisesce, si déca se va lasá in lene si dupa ace'a 'lu depune.“

²⁾ Oarti'a de josu se tiene de dieces'a Gherlei, se afla in comitatulu si vicariatulu Silvaniei, in protopopiatulu Oartiei numărându 668 suflete gr. catolice si 42 suflete israelite.

scientifică-culturală a preoților de pre atunci și între a celor de acum, cei de-antăiu își se pară a fi niște copilasi, pre cari maică a loră i învătă și deprinde — ținându-i de mână, — a îmblă pe petițiile loră, ér' cesti de acum că niște barbati cari nu mai au lipsa de un'a atare conducere copilarésca; și

3) cumcă cultur'a științifică a însuși episcopului lasă foarte multă de doritu și se află pre unu gradă foarte inferioru, de-óra-ce învetațiunile ce le dă preotului Teodoru, precum spre esemplu „că numai în pericle de mórte se spovedésca“ suntu chiar' în contr'a dogmeloră bisericești, ér' canónele sínódeloră ecumenice la cari se provóca, numai în parte se referescu la ce'a ce doresce Archiereulu a dovedí cu ele.

În cătu privesce form'a esterióra a decretului de su întrebare, acest'a e scrisu cu litere cirile pre hârtia grósa a carei'a încuadratura precumu și liter'a prima suntu tiparite, ér' testulu e scrisu cu mân'a; numele preotului nou-ordinatu, comun'a și comitatulu de unde e, comun'a în care s'a datu decretulu, asemenea și datulu suntu scrise de mân'a episcopului precum se póte vedé din asemenarea acelor'a cu subscrierea, precumu și din colórea negrelei întrebuintiate. Sigilarea s'a facutu cu oplate de colóre rosia preste ea un'a hârtia frumosu taiată ér' emblemele sigilului aplicatu suntu: un'a cruce și toiagulu pastoralu puse crucisiu un'a preste alt'a, de desuptulu acestor'a un'a anima din a carei'a parte superióra se vede esindu un'a fiacără, ér' de-a drépt'a și de-a stêng'a emblemeloră prime se afla câte un'a stea.

Limb'a, în care e scrisu documentulu acest'a, prelânga tóte că cuprinde multe cuvinte slavone, e destulu de curată, și Archiereulu nu se numesce vladica „cî episcopu neunitiloră în Ardélú.“

Archiereulu scrisu la acestu decretu de denumire e Sofroniu Kyriloviciu, despre care în istori'a bisericei ortodoxe de Andreiu Baronu de Siagun'a tom. II. pag. 186 se dîce:

„După elu (adeca după Dionisie Novacoviciu) au urmatu în scaunulu episcopiei de la Bud'a archimandritulu din mânăstirea Grabovatiu Sofroniu Kyriloviciu la anulă 1770. 2

Martie, de-sî nepretenii bisericeii noastre arăta voitu că noi se nu avem episcopu. Au venitu și acestu Archireu Sofronie la multu nacajit'a bisericeii noastre din Ardél, și au dusu chiamarea s'a spre mângaierea clerului și a poporului lucrându și dânsulu că Ardélulu se aiba Archireulu seu. "Ér' in vechi'a Metropolia de N. Popea la pag. 146 se dîce: „In loculu acestui'a (adeca: a lui Dionisiu Novacoviciu) urmâ in scaunulu episcopescu alu Budei Sofroniu Kyriloviciu in 2 Martie 1770, carele inca veni la Ardél de cercetâ bisericeii noastră, administrându-o și elu totu provisoriu.“

Vine acumu intrebarea: că cum au potutu acestu episcopu alu Budei, — ocupându-si scaunulu de acolo numai la 2 Martie 1770, — se ajunga pre la 24 Decemvrie a acestui anu in Oarti'a de josu din Silvani'a? că-ci că episcopu nou va fi avutu destule afaceri in propri'a s'a diecesa! Cum de se numesce in decretulu datu preotului Rednicu „episcopu pravoslavnicu neunitiloru in Ardél?“ pre cându ambii istorici de mai susu 'lu numescu numai de locuțîtoriu de administratoru provisoriu episcopescu alu Ardélului.

Pentru-ce nu se numesce pre sine episcopulu Budei și administratorulu episcopescu alu Ardélului?

Intre multele episcopii române ce se dîcu că ar' fi fostu in tîmpurile mai vechi in Ardél se numesce și episcopii'a Selagiului, nu cumv'a ôre au fostu cându v'a Oarti'a de josu loculu resiedintiei episcopesci a Selagiului? La tôte acestea și asemenca intrebări vomu poté obtené respunsulu numai atunci cându vomu face ce'a ce dîsesemi la inceputulu acestui modestu articlu: cându adeca vomu adunâ și pastrâ cu scumpatate tôte acelea documinte cari ne potu servi de firulu Ariadnei.

In urma mai amintescu cumcâ, — precum aréta insemnarile aflatôre pre spatele documentului din cestiune, — preotulu Teodoru Rednicu trecându la unire la an. 1773. in 22 Novembre, fû dispusu de preotu la Sântu-Petru de câmpia.

Insemnarile acestea suna: — „Praesentatae Nr. 1773. die 22 Novembris e parte Popa Rednyik Todor ordinatus ad Ecclesiam Szent-Peterfalviensem Cottus Doboka super.

Datum ut super.

Stefanus Illyés m. p.
Confr. commissarius.

Dispunerea de arce a lui Teodoru Rednicu la parochi'a Sântu-Petru în sã, înfaptu în anul primu a pastorirei episcopului de pia-si binecuvântata memoria Gregoriu Maioru la caru'a consacrare de episcopu alu Fagarasiului se sevêrsi la 23 Aprilu 1773 în beserie'a aulica din Vien'a.

Stefanu Camplanu, protopopu.

V A R I E T A T I.

Episcopii romani gr. cat. P. S. L. Michailu Pavelu — alu Oradei, Victoru Mihalyi — alu Lugosului si Ioanu Szabó — alu Gherlei, au fostu denumiti de assistenti ai Soliului pontificiu.

Basiliu Ratiu profesoru sem. emeritu, protopopu-parochu alu Reghinului, a fostu denumitu de vicariu for. archiepiscopescu alu Fagarasiului. — Gratulamã zelosului nostru colaboratoru si distinsului pastoriu sufletescu la benemeritat'a promotiune!

Dr. Emil Fekete Negruti, medicu în Clusiu, a fostu denumitu de medicu-superioru în reserva la regim. de inf. 51. stationatu în Clusiu.

Noulu imperatu alu Germaniei Fridericu III. a dispusu cá în rogatiunea de amentire a densusui la ss. serviciu religiose se se adauga cuvintele „robulu teu“; si asié de-aici înainte rogatiunea de amentire are se se incépa asié: „Indurã-te Dómne de robulu teu imperatulu, regele si domnitoriulu nostru . . .“

Albin'a institutu de creditu si economii în Sibiu a daruitu — din proventulu anulu trecut — spre scopuri filantropice-culturali 1411 fl. 7 cr., dintre cari 600 fl. scólei civile de fete a Associatiunei transilvãne si 100 fl. Reuniunei femeiloru române din Sibiu.

Ministeriu nou în Romani'a. Ministeriulu I. C. Bratianu s'a retrasu definitivu si în locu-i a venitu la cârma unu ministeriu compusu din minoritatea reprezentantiei tiei. Noulu ministeriu s'a formatu ast'felu: Theodoru Rosetti ministru presiedinte si la interne, — Petru Carpu la externe, Titu Maiiorescu la culte si instruct. publ. si ad interim la domenii, — Principele Ales. Stirbeiu la lucrari publice, — Al. Marghilomanu la justitie, — M. Germãni la finançe generalulu, Barozi la resbelu si Georgiu Cantacuzeano la industria si comerciu.

Necrologu. Michailu Serbanu canonicu în capitlu de Gherl'a, compositoru musicalu si pictoru, a repausatu în 30 Martie n. la 4 ore p. m. — Fiã-tierin'a usióra si amentirea beneucventata!

Proprietariu, Redactoru si Editoru: Nicolae Fekete-Negruti în Gherl'a.

Gherl'a. Imprimari'a „Auror'a“ p. A. Todoranu.